

PÁRI KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA LOCAL AGENDA 21

Fenntartható Fejlődés Helyi Programja

Készült: Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás megbízásából

2015. NOVEMBER 30.
OKTAÉDER KFT

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Fenntartható fejlődés - LOCAL AGENDA 21	3
2. Helyzetelemzés	7
2.1 Földrajzi elhelyezkedés	7
2.2 Természeti adottságok	10
2.2.1 Éghajlat	10
2.2.2 Vízrajz	11
2.2.3 Talajok	11
2.2.4 Növényzet	12
2.2.5 Állatvilág	12
2.3 Pári község fejlődés-története	13
2.4 Komplex Fejlettségi mutató:	14
2.5 Táj értékek	15
2.6 Társadalmi helyzet	17
2.6.1 Demográfiai helyzet	17
2.6.2 Oktatás, képzés	21
2.6.3 Művelődés, kultúra	22
2.6.4 Sport és kapcsolódás	22
2.6.5 Egészségügy	22
2.6.6 Szociális ellátás	22
2.6.7 Közbiztonság	23
2.7 Gazdasági helyzet	23
2.7.1 Mezőgazdaság	23
2.7.2 Ipar	23
2.7.4 Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus	23
2.7.5 Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet	24
2.8 Infrastrukturális helyzet	25
2.8.1 Ivóvíz-ellátás, vízgazdálkodás	25
2.8.2 Csatornahálózat, szennyvíztisztítás	25
2.8.3 Villamos energia- és gázellátás	25
2.8.4 Hulladékgazdálkodás	26
2.9 Környezeti elemek állapota	27
2.9.1 Levegő	27
2.9.2 Felszíni és felszín alatti vizek	27
2.9.3 Talaj	28

2.9.4 Zaj.....	28
3. Helyzetértékelés	29
4. Fenntarthatósági tervek, célok.....	31
4.1 Célállapot.....	31
4.2 Prioritások	31
4.3 Várható hatások.....	32
5.Megvalósítás.....	33
5.1 Társadalmi pillér.....	33
5.1.1 Társadalmi szemléletformálás.....	33
5.1.2Kulturális élet fellendítése	34
5.1.3Nevelés, oktatás fejlesztése	34
5.2Környezeti pillér.....	35
5.2.1Környezet ismerete, környezettudatosság.....	35
5.2.2 A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásuktól	36
5.2.3Települési és épített környezet védelme	37
5.2.4Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése.....	38
5.3Gazdasági pillér.....	41
5.3.1Az Önkormányzat hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	41
5.3.2Ipar fejlesztése	42
5.3.3Mezőgazdaság fejlesztése	42
5.3.4Erdőgazdálkodás fejlesztése	43
5.4Programok áttekintése	44
6.Monitoring és visszacsatolás.....	46
6.1Cselekvési terv	46
6.2Indikátorok	47

Bevezetés

Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulás projektben érintett Önkormányzatok pénzügyi támogatása mellett megbízta OKTAÉDER Kft-t a KEOP-1.3.0/09-11-2013-0025 azonosítószámú, „A Tolna megyei Nagykónyi és Pári települések ivóvízminőség-javító programja” elnevezésű pályázatának megvalósítása során a projekt települési önkormányzata (Pári) számára a fenntartható fejlődés helyi programjának –Local Agenda 21 (továbbiakban: LA21)- elkészítését.

Megkötött szerződés és a program elkészítésére vonatkozó útmutatókat is figyelembe véve statisztikai adatok és korábbi tervdokumentációk alapján készítettük el a fenntartható fejlődés helyi programját.

A program felépítése a következő részekből tevődik össze:

1. Helyzetelemzés: a LA21 program bemutatása, a Község bemutatása (földrajzi, történeti természeti, környezeti, infrastrukturális, társadalmi és gazdasági helyzetének áttekintésével).
2. Helyzetértékelés: SWOT analízis.
3. Stratégia: fenntarthatósági célok megfogalmazása, prioritás sorrendjének meghatározása és a várható hatások megfogalmazása.
4. Megvalósítás: a LA21 3 fő pillérét figyelembe véve a célok megvalósítására vonatkozó programok, részprogramok, melyek az Önkormányzattól kapott adatközlés alapján kerültek meghatározásra.
5. Monitoring: célok és indikátorok meghatározása a fejlesztések tükrében 20 éves időtartamra.

1. Fenntartható fejlődés - LOCAL AGENDA 21

A nyolcvanas évek elején jelent meg a "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nemzetközi szakirodalomban.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnöknő vezetett. (E huszonnégy tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is.) A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát: *"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".*

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális (társadalmi), a gazdasági és a környezeti pilléren és mindhármát együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben. A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél "bevonult" a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba.

1. ábra: A Fenntartható Fejlődés alappillérei

(Forrás: www.wikipedia.hu enciklopédia)

A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan változásokat.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: **"A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg."** (Átmenet a fenntarthatóság felé; Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000).

Mi a fenntartható fejlődés?

Az emberiség, az egyes emberek és társadalmak közvetlenül vagy a gazdaság révén szükségleteik kielégítése érdekében természetes környezetükből veszik el azokat a javakat, amelyeket a földi rendszer létezése óta felhalmozott. A fenntarthatóság biztosítása azt kívánja tőlünk, hogy a jelen és jövő generációk létfeltételeihez szükséges természeti és épített környezet minőségét, értékeit megőrizzük. Ettől a rendszertől az ember annyit és olyan körülmények között vehet el, hogy ne sértse saját létkielégítésének jövőbeli esélyeit. A fenntartható fejlődés célja mindezek értelmében az emberi társadalom fenntartása.

Ebben a feladatban a környezet feltételként jelenik meg, amely azt jelenti, hogy addig a mértékig használhatjuk természetes környezetünk erőforrásait, amíg nem sértjük annak megújulási lehetőségét. A gazdaság a társadalom fenntartásának és ezen keresztül a környezet használatának eszköze. Ezt az eszközt bölcsen, a társadalom hasznára, a környezet sérelme nélkül kell használnunk.

A fenntartható fejlődés lényege:

Olyan fejlődési-fejlesztési folyamatok együttese, amely az életminőség hosszú távú,

egyenletesen biztosítható javulását szolgálja az adott ökológiai keretek között. Ezért a természeti erőforrásokkal, a környezettel való fenntartható gazdálkodásnak együtt kell érvényesülnie a jólét elérését, megtartását elősegítő gazdasági fejlődéssel, valamint a szociális esélyegyenlőség folyamatos növelésével.

Az EU a tagállamok mellett felkért társult országokat is, hogy az EU stratégiával összhangban készítsék el saját stratégiájukat. A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt. 1992-ben Rio de Janeiróban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Local Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja. Ezzel a modellel a cél az, hogy elveket (vezérfonalat) fogalmazzon meg a helyi önkormányzat(ok), valamint a helyi lakosok, közösségek számára a fenntarthatóság tennivalóinak, helyi programjának kidolgozása, megvalósítása érdekében.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő kiaknázását. További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-szolgáltató- és fogyasztó törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia (FFNS) globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

A FF környezeti szempontjainak figyelembe vétele az Európa Unió keretében benyújtott pályázatoknál:

Az Európa Uniós projektek tervezésekor javasolt eljárás a környezeti fenntarthatóságra történő hivatkozás és az azt szolgáló tervezett, gyakorlati törekvések bemutatása: ezért a pályázónak a környezeti fenntarthatóság elvének érvényesítését a pályázati dokumentáció egészében (célok, tevékenységek és eredmények stb.) érvényre kell juttatnia. A környezeti fenntarthatósággal kapcsolatos tevékenységét összefoglalóan is értékelnie kell a pályázati adatlap megfelelő pontjaiban. A FF reális és ténylegesen érvényesíthető szempontjainak pályázatba történő megfelelő beépítése így “versenyelőnyt” jelent a pályázat elbírálása során.

Az Agenda 21 program fő területei:

- a helyi közösségi humán és intézményi kapacitások fejlesztése
- a helyi és a regionális fenntarthatósági programok kidolgozásához és végrehajtásához nyújtott segítség
- a környezeti döntésekben való lakossági részvétel előmozdítása és ezzel a demokrácia erősítése
- a helyi és a regionális környezetpolitika számára kedvező jogi és gazdasági környezet kialakítása.

2. Helyzetelemzés

2.1 Földrajzi elhelyezkedés

2. ábra Pári elhelyezkedése

Páritelepülés Tolna megye északi részén található.

Atolnai megyeszékhelytől, Szekszárdtól 158 kilométerre északnyugati irányban, Tamásitól 7 kilométerre délre helyezkedik el.

Pári Község a Tolnai dombság festői lankái között meghúzódó Tolna megyei település, a Balatontól mindössze 45 km-re délre, Tamási várostól 7 km-re, a 61-es útról lekanyarodva érhető el. A főútnak köszönhetően nem csak ez előbb említett két település, de Siófok, Kaposvár és Pécs is gyorsan és kényelmesen megközelíthető.

A település a fővárostól, Budapesttől autópályán történő megközelítéssel 149 km-re fekszik.

A Dunántúli-dombság magában foglalja majdnem a teljes Dél-Dunántúli régiót, és átnyúlik a Nyugat-Dunántúliba is. Határait az Alpokalja, Kisalföld, a Balaton, a Duna folyó észak-déli szakasza, és az országhatár jelöli ki.

A Dunántúli-dombság területe négy középtájra tagolódik, ezek a Balaton-medence, Külső-Somogy, Belső-Somogy és a Mecsek és Tolna–Baranyai-dombvidék, ezeket további kistájak alkotják.

Kisebb tájai a Völgyiség, a Tolnai-hegyhát és a Szekszárdi-dombság. Jelentősebb települései: Hőgyész, Gyöngyös a Hegyháton, Bonyhád a Völgyiség központjaként, valamint Szekszárd.

Pári a Tolnai dombságban, a Koppány völgyében fekszik.

Külső-Somogy átlagos magassága 186 méter, a legmagasabb pontja a Kőröshegy melletti Gyurgyát (311,5 méter), ez egyben az egész megye legmagasabb pontja. A terület a Somogyi-dombság északkeleti részén lévő terület, északról a Balaton, északkeletre tőle a Mezőföld nyugati része, keletre és délre pedig a Tolna-Baranyai dombság található. Határai északon a Balaton árka, északkeleten a Sió medre, délen és délkeleten a Kapos folyó völgye, nyugaton pedig a Nagyberek keleti széle, a keleti-Bozót patak. A terület további három részre van osztva, Somogyvári-dombság más néven Nyugati Külső-Somogy, Koppánymenti-dombság vagy Keleti Külső-Somogy, Kaposmenti-dombság vagy Déli Külső-Somogy.

A település közigazgatásilag a Tamási Járáshoz tartozik. Pári 1984 és 2006 között Tamási része volt. A köztársasági elnök 2003-ban hozott határozata alapján 2006. október elsejétől ismét önálló község. Pári önálló Önkormányzati Hivatallal rendelkezik. Párig könnyebben a 61-es főúton Tamási felől közelíthető meg.

3. ábra (Forrás: <http://lazarus.elte.hu/autotk/>)

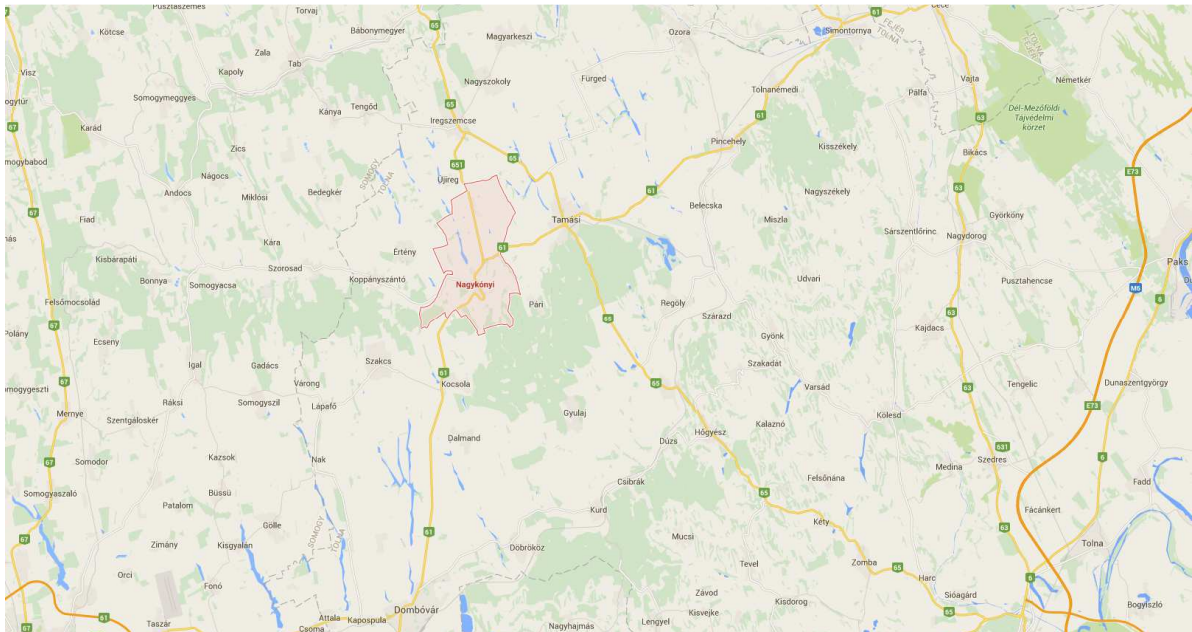
Tölgyesek és mohos bükkösök határolják e jellegzetes dunántúli tájat. A Koppány folyó a község északi részét szeli át. A település közvetlen közelében található a gyulaji erdő, amely a környékelieknek ad munkát, a látogatóknak pedig gyönyörű látványt nyújt. Jellegzetes növénye a kárpáti sáfrány, amely ezen kívül csak a soproni erdőségekben található meg.

Tamási kistérség közlekedési helyzetét nehezíti, hogy a fő közlekedési útvonalak (közúti és vasúti egyaránt) elkerülik. A kistérséget Nyugat - Kelet irányban a 61. számú Kaposvár - Dunaföldvár közötti, Dél - Észak irányban a Szekszárd és Siófok közötti 65. számú főút szeli át, így a közlekedés vérkeringésébe ezeken a főutakon keresztül tud bekapcsolódni.

A kistérségen áthalad a Pécs - Budapest közötti vasútvonal, melyre több település csatlakozik. Általánosságban elmondható, hogy a kistérség fő vasúti csomópontjai Szakály, Pincehely, Simontornya, és Tolnanémedi települések. Tekintettel arra, hogy a Tamásit átszelő Dombóvár - Lepsény vonalon a vasúti forgalmat leállították, több települést kivontak a vasúti forgalom alól.

A busszal való tömegközlekedés feltételei a nagyobb, illetve a főútvonalak mentén elhelyezkedő települések esetében jók, a buszok viszonylag nagy sűrűséggel, a munkarendet és a diákok órarendjét figyelembe véve, azt szem előtt tartva közlekednek. Az elzárta települések helyzete azonban sokkal rosszabb. A járatok ritkábban közlekednek, hétvégenként általában egy járat megy a kistérségi központba.

A Tolna megyei Tamási kistérség területe 1.028 km², mely 32 települést foglal magába. Ezek 60%-ában az ott élők lélekszáma nem haladja meg az 1000 főt. A lakónépesség száma 39.427 fő, mely a megye lakosainak 16,9 %-át teszi ki (2010). A népsűrűség 38 fő/km², ami az aprófalvas településszerkezet miatt ebben a kistérségben a legritkább, jóval alatta marad a megyei (63 fő/km²) illetve a régió (67 fő/km²) átlagának. A központ Tamási mellett még két városi rangú település, Simontornya és Gyönk található.

4. ábra Pári elhelyezkedése a kistérségben

A község táji, természeti környezete kedvező, a nagyobb településtől, Tamástól való távolsága, közlekedési kapcsolatai, gazdasági adottsága behatárolja a település fejlődését, népesség-növekedésre gyakorolt pozitív hatását.

2.2 Természeti adottságok

2.2.1 Éghajlat

A Dél-Dunántúlon a növénytermesztéshez elegendő napfény, kellő hő és nedvesség áll rendelkezésre. A mediterrán hatások különösen a megye nyugati részén még érvényesülnek. A klíma kiegyensúlyozottabb, mint a Kárpát-medence északabbra, keletebbre fekvő dombvidékein.

Tolna megye mérsékelt meleg nyarú, kontinentális éghajlatú. Ezt alapvetően földrajzi helyzete határozza meg, azonban ezt az óceáni és a mediterrán éghajlati befolyás módosítja.

E területen a domborzat éghajlat módosító hatása elenyésző, a klíma kiegyensúlyozott.

A Dunántúli-dombvidék kiegyenlítettebb (a Kapos-Koppány menti dombvidékre még jellemző) éghajlata fokozatosan megváltozik, a kontinentalitás mértéke nyugatról keletre jelentős mértékben növekszik. A Szekszárdtól keletre eső területeken már az Alföldre jellemző szélsőségesebb viszonyok érvényesülnek. A megyének különösen értékes éghajlati adottsága, hogy napfényben gazdag, a Dél-mezőföld és a Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintve az ország leggazdagabb területei közé tartozik. A csapadék területi eloszlása sokkal differenciáltabb képet mutat. A Külső-Somogy, a Völgyesség és a Szekszárdi-dombság délnyugati részén 650-700 mm között változik. A Mezőföldön, illetve a sárközi (gemenci) térségben pedig 600 mm alá csökken.

Minden település lakóinak életkörülményeit, építkezését, otthonteremtését meghatározó mértékben befolyásolják az éghajlati-időjárási jellegzetességek.

A megyében a napsütötte órák száma évente 1950 és 2050 óra között változik.

A megyére jellemző évi középhőmérséklet sokévi átlaga: 10-10,5 °C, melytől csak a Somogyi-dombság magas részén (Külső-Somogy, Zselic) van eltérés, ahol az évi középhőmérséklet kissé alacsonyabb.

Az év leghidegebb hónapja a január, a januári középhőmérséklet az egész megye területén fagypont alatt van (-1,0 -1,5°C), de az északkeleti területen fekvő külső-somogyi dombvidéken az erőteljesebb kontinentális befolyás miatt ennél még 0,5 -1°C alacsonyabb.

Az évi hőmérséklet maximumát júliusban éri el, értéke átlagosan 20-20,5°C. A tenyészidőszak hőmérsékletének átlaga 16 °C körül mozog. Az évi középhőmérsékleti ingás nyugatról keleti irányban növekszik.

A csapadék évi összege: 600-800 mm. A zivataros napok száma 15-20/év.

A csapadék évi eloszlásában érvényesül az atlanti-mediterrán befolyás, ennek következtében másodlagos őszi csapadék-maximum alakul ki. A legcsapadékosabb hónap a megye keleti felében a május, másutt a június.

A kistérség csapadékviszonyait – ha nem is bőséges, de – jó csapadékelátottság jellemzi. A nyári maximum nem kedvező, mert a csapadék sok esetben felhőszakadás formájában kerül a talajra, mely nagyfokú a talajerózióhoz vezet.

A ködös napok száma évente kb. 30-35.

A hótakarós napok évi száma: 35-40 nap.

A szélirány-gyakorisági adatok azt tükrözik, hogy a megye keleti felét kivéve főleg az É-i és DNy-i irányú szelek az uralkodóak, míg keleten az erőteljesebben érvényesülő kontinentalitás következtében főleg ÉNy-i szelek fújnak.

Páriévi középhőmérséklete 10,0–10,2 °C, a napsütéses órák száma évente 2000–2050 óra. A csapadék 650 mm körül alakul. Az ariditási index értéke 1–1,08 közötti, tehát enyhén negatív a vízmérleg. A jellemző szélirány ÉNy-i, sebessége mindössze 3 m/s körül alakul. A klasszikus Péczely-féle éghajlati körzetbeosztás szerint a fenti tényezők függvényében az éghajlat mérsékelt nedves, mérsékelt meleg.

2.2.2Vízrajz

Tolna megye felszíni vizekben viszonylag gazdag terület. Vízkészletek szempontjából legjelentősebb a megye keleti természetes határát is jelentő Duna, amely 101 km hosszan képezi a megye határát. Átlagos szélessége 500-600 m, átlagos mélysége 3-4 m. Közepes vízhozama Paksnál 2.300 m³/sec. Gyengén alsó szakasz jellegű, a hajózó utat szigetek és zátonyok kísérik.

A Duna még mindig számos, nem kellően kihasznált természeti adottsággal rendelkezik (vízi úton történő szállítás, közlekedés, öntözési és ivóvízkészletek, további vízigényes ipari létesítmények telepítésének lehetősége, a dunai vízi turizmus fejlesztési lehetőségei, a holtágak turisztikai adottságainak fokozottabb kihasználása, stb.). Készül a Duna-stratégia, mely a Duna értékeinek jobb hasznosítását teszi lehetővé.

A megyében jelentős a Sió-csatorna (megyei hossza 97,5 km, vízhozama 10-65 m³/sec) A Sárvíz-(Nádor-)csatorna (megyei hossza 35 km, vízhozama 8-55 m³/s) A Kapos (megyei hossza 69 km, vízhozama 4,4-7,2 m³/sec) A Koppány (megyei hossza 63,4 km, vízhozama 1,7 m³/sec) Közepes vízhozama 1,7 m³/sec. Kisebb vízfolyásokban leggazdagabb a Völgyesség, amelynek vizeit a Völgyességi-patak vezeti le. Két nagyobb patak még a megyében a Lajvér és a Donát.

A felszín alatti vízkészletek – mind a talajvíz, mind pedig a rétegvíz – tekintetében a megye adottságai kevésbé kedvezőek. Hévízfeltárás szempontjából nem tartozik Tolna megye a kedvező földtani adottságú területek közé.

A megye középső részén Paks-Nagydorog-Tamási környékén érik el a hévízfeltáráshoz optimális vastagságot. Dombóváron 670-1200 m-es fúrással nyertek 45-54 °C-os vizet, Bonyhádon pedig 963 m mélységből 60-64 °C-os víz nyerhető. A működő termál kutak alig fele ad 35 °C-nál magasabb hőmérsékletű vizet.

Pári vízrajzában a K-i irányban siető vízfolyások (Kis-Koppány, Koppány) közül a Kaposba torkolló 56 km hosszú és 745 km² vízgyűjtő területtel rendelkező Koppány a meghatározó. Mellékvizei gyér vízhozamúak, de szélsőséges vízjárásúak. Száraz időszakokban ki is száradnak. A talajvíz mélysége a Koppány-völgyben 2–4 m közötti, a hátaikon helyenként hiányzik, illetve sokkal mélyebben helyezkedik el. A rétegvizek mennyisége is mérsékelt.

2.2.3Talajok

Tolna megye legnagyobb természeti kincse a kiváló minőségű termőtalaj, termőhelyi értékszámban csak Békés megye előzi meg.

Változatos a talajtakaró is. A táj egykori területét túlnyomóan barna erdőtalajok uralják. Az utóbbi évszázadokban, emberi hatásra, a talajok fejlődésében jelentős átalakulás következett be.

A mezőgazdaság terjeszkedése nyomán a barna erdőtalajok változatai mind nagyobb területeken újak is jelentek meg (sekélyen és mélyen művelt, forgatott szelvényekkel rendelkező talajok). A talajföldrajzi kép erősen mozaikos.

Pári környékén a talajok közül dominálnak a löszön kialakult mészlepedékes csernozjomok, de jelentős területeket foglalnak el a barnaföldek (nyugaton agyagbemosódásos barna erdőtalajok) is. A patak völgyekben öntés réti és lápos réti talajok a jellemzőek.

2.2.4Növényzet

A megye területének jelentős része mezőgazdasági terület, aminek közel 2/3 részén búzát és kukoricát termelnek, Szekszárd környékén pedig kiterjedt szőlős domboldalak vannak.

A megye erdős területnagysága elmarad az országos átlagtól (17,8%), de azok igen értékesek: a megye egyik féltett erdőkincse, a gyulaji vadrezervátum, növényritkasága az illír sáfrány. Az eredeti ezüsthársas, gyertyános és cseres tölgyesek legnagyobb tagban a Tolnai-hegyhát északi és déli részén maradtak meg (Miszla, Kisszékely, Nagyszékely, valamint Csibrák, Mucsi, Lengyel területén).

A Szekszárdi-dombság szőlőterületen kívüli részén szép, zárt tölgyesek díszlenek. A Sötétvölgyi-erdő védett terület. A Sárköz mezőgazdasági területén alig van természetes növényzet, de a Gemenci-erdőben a növényzet szintekre tagozódása a hullámtéren jól nyomon követhető. Legmélyebben a füzesek vannak, majd az ültetett nyárasok és legmagasabban a mocsári tölgyesek, szílek következnek, tömeges a vörösgyűrűsom is.

Párterülete anövényzet tekintetében a Somogyi flórajárásba (Somogyicum) tartozik. Erdőtársulásai az északi kitettségű lejtők hűvösebb mikroklímájához igazodva a bükkösök (Vicio oroboidi-Fagetum somogyicum), de leginkább jellemző a hátakon megjelenő gyertyános kocsánytalan tölgyesek (Quercus petraeae-Carpinetum praeillyricum), az ezüsthársas cseres tölgyesek (Tilio argenteae-Quercetum petraeae-cerris) és a gyöngyvirágos tölgyesek (Convallario-Quercetum). A Koppány völgyében a tölgy-köris-szil ligeterdők (Quercetum-Ulmetumpraeillyricum) és a patak menti égeresek (Carici elongatae-Alnetum) is kifejlődtek. A mezőgazdasági (szántóföldi) művelés következtében a kedvező adottságokkal rendelkező hátak területén az erdőtársulások szinte teljesen visszaszorultak.

2.2.5Állatvilág

A megye változatos tájaira jellemző a változatos állatvilág is. Némelyik faj megléte országosan, sőt Európai szinten is egyedülálló. Ilyen ritkaság a gyulaji dämvasdas rezervátum, a kapszegi tó gém és kócsag világa, a Gemenci-erdő rétisas és fekete gólya telepei, valamint a vidra lakóhelyei. Számos erdei vad mellett, a vízi világ is gazdag halakban és különböző lakó- és költözö madarakban. A szikes részeken elterjedtek a védett hüllök, kétéltűek és denevérek.

2.3 Páriközség fejlődés-története

A településről már a 14. században említést tesznek pápai adókönyvek, de nevét feltehetően a 16. század közepén itt élt nemesek, Johann és Simon Paari után kapta.

Az 1600-as évektől a török elől északra húzódó rácok (szerbek) éltek a mai falu közepén, melynek bizonyítékai a később meglelt épületmaradványok és az ún. rác temető.

A település melletti Koppány folyó évszázadokon át a helyi vízimalom működtetését szolgálta. Egykor igen gazdag volt halban, de a feljegyzések megemlítik az itt élő nagyszámú vadkacsa-, sőt vidra állományt is.

Egy 1865-ös jegyzői leírás említést tesz arról, hogy a falut délnyugatról körülölelő dombokon egykori földvár nyomait fedezzék fel.

A török uralom után elnéptelenedett Páriba is németek települtek 1726-ban a Fekete-erdő és Baden-Württemberg területéről, akik kitartó szorgalommal és kemény munkával tették megélhetővé az elhanyagolt területeket.

A mezőgazdaság és kézművesség egészen a kitelepítésig virágzott. Pári és a környező erdő az Esteházyak tulajdonában volt a 17. század végétől.

Már ekkor is nevezetes vadaskertjéről, amely számos szarvas, dóm, őz és vaddisznó élőhelye. Az I. és II. világháború során komoly veszteségek érték a Páriban élő családokat is.

Az 1945-ben kényszermunkára hurcolt, illetve a három évvel később kitelepített németajkúak többsége soha nem térhetett vissza szeretett szülőfalujába. Házaikba felvidéki magyar családokat telepítettek.

1984-től Párit a szomszédos Tamási városhoz csatolták, önállóságát a helyi lakosság kezdeményezésére 2006-ban nyerte vissza.

2.4Komplex Fejlettségi mutató:

A Komplex Fejlettségi mutató a KSH által kidolgozott, a területfejlesztési támogatásokról és a kedvezményezett térségek besorolásánál használt mérőszám, mely jól jellemzi egy település fejlettségét.

A KFM érték számításához felhasznált mutatók

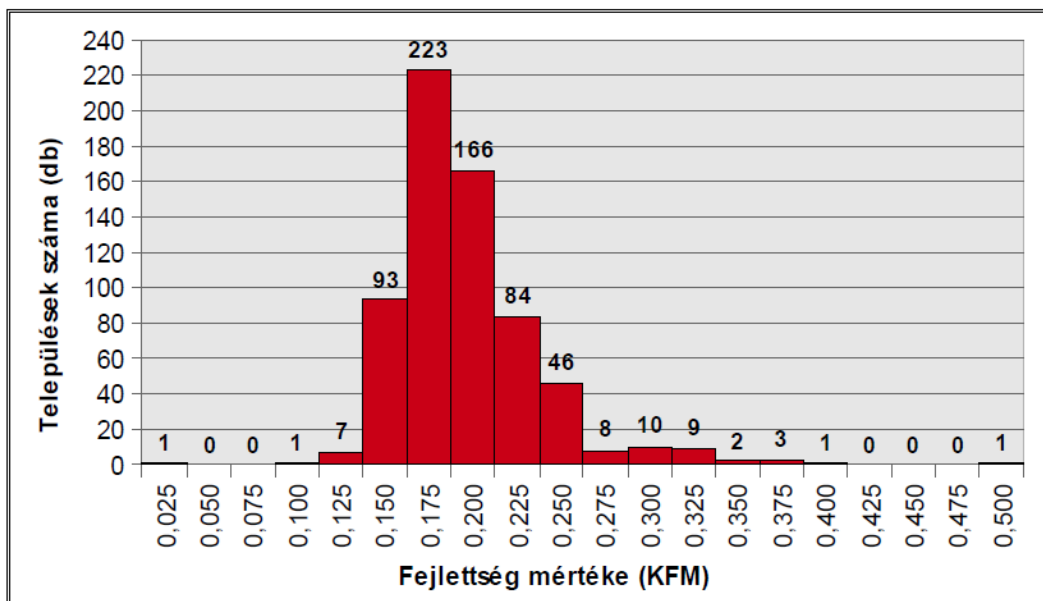
S.sz.	Mutató neve	Mértékegység
Területi mutatók		
1	A település területe	hektár
Gazdasági mutatók		
2	Működő vállalkozások száma	db
3	Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken	vendégéjszaka
4	Kiskereskedelmi üzletek száma	db
Infrastrukturális mutatók		
5	Háztartási gázfogyasztók száma	db
6	Közütemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma	db
7	Közütemi ivóvízvezeték-hálózat hossza	km
8	Közütemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza	km
Társadalmi mutatók		
9	Lakásállomány	db
10	Az év folyamán épített 1 szobás lakások száma (üdülők nélkül)	db
11	Az év folyamán épített 2 szobás lakások száma	db
12	Az év folyamán épített 3 szobás lakások száma	db
13	Az év folyamán épített 4 és több szobás lakások száma	db
14	Személygépkocsik száma	db
15	Lakónépesség száma az év végén	fő
16	Állandó népességből a 60-x évesek száma	fő
17	Élve születések száma	fő
18	Halálozások száma	fő
19	Odavándorlások száma	eset
20	Elvándorlások száma	eset
Foglalkoztatási mutatók		
21	Regisztrált munkanélküliek száma összesen	fő
22	Regisztrált munkanélküliek száma 180 napon túl összesen	fő

Forrás: 24-2001. (IV. 20.) OGY határozat 3. sz. melléklete

Pári KFM értéke: 0,1588

Ezzel az értékkel a Dél-Dunántúli átlagában helyezkedik el.

A Dél-Dunántúli régió településeinek KFM mutató szerinti megoszlása

2.5 Táj értékek

A táji értékekhez tartoznak azok a természeti és épített értékek, melyek országos, illetve helyi védetség alatt állnak, valamint az egyedi tájértékek is, melyek jogilag nem védett értékek, de a tájjelleg szempontjából jelentősek, és megőrzésükről gondoskodni kell. Egy település/város táji értékeihez hozzátartoznak a helyi kulturális és civil élet sajátosságai is.

Szent Mihály Plébániatemplom

Pári lakossága kezdetektől katolikus vallású. Az egykori fatemplom helyén 1767-ben emelték a mai háromhajós, félköríves szentélyű barokk stílusú templomot. Ettől az évtől védőszentje Szent Mihály arkangyal, akit a főoltár festménye is megörökített, miközben a legyőzött Gonoszra tapos.

A templom feletti dombon elterülő temetőben százéves, jellegzetes alakú síremlékeket is felfedezhetünk.

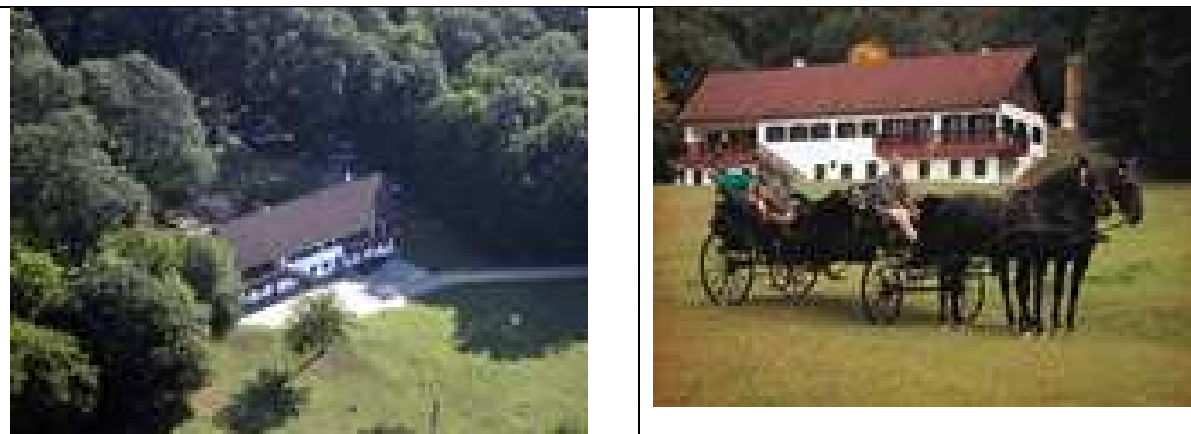
A település déli részén emelkedik a Kálvári-domb, ahonnan csodálatos látvány tárul elénk. A padokon megpihenve élvezhetjük a természet nyújtotta szépséget és nyugalmat.

Tájszoba

A pári német kisebbség múltját, hétköznapijait, ünnepeit bemutató jelenlegi kiállítást 2007. Pünkösdi vasárnapján nyitották meg az érdeklődők előtt. A tájszoba anyagát a helyi lakosok segítségével állította össze a Német Kisebbségi Önkormányzat.

Gyulaji erdő, Óbiród

A Pári határában elterülő Gyulaji erdő közel 10.000 ha-os területen fekszik. Itt él a több világrekorder dármtroféát adó és vadászberkekben világhírnévre szert tevő gyulaji dármtrofé. A Gyulaji erdő nemzetközileg elismert vadgazdagságával, Európa legjelentősebb dármpopulációjával és páratlan szépségével tartalmaz kapcsolódást nyújt az ide látogatók számára akár csak egy séta erejéig is a háborítatlan természetben.

Az erdőterületen lehetőség nyílik vadászatra, horgászatra, kerékpározásra, erdei kocsikázásra, valamint a téli hónapokban lovasszán áll rendelkezésre a vendégek számára.

2.6 Társadalmi helyzet

A társadalmi adottságok ismertetése fontos elem egy településre vonatkozóan. A népességszám alakulása, az oktatási és kulturális helyzet, a sportolási, kikapcsolódási, szórakozási lehetőségek, az egészségügyi ellátás színvonala, a közbiztonság helyzete – az évek során bekövetkezett változások tendenciája – szorosan összefügg az életszínvonallal, a település népességmegtartó erejével és a jövőbeni fejlődési lehetőségekkel.

Ezek alapján lehet következtetni arra, hogy a helyi lakosság milyen módon tud bekapcsolódni a közösségi életbe, milyen helyi kötődések és kapcsolati hálók kiépítésére van lehetőség.

2.6.1 Demográfiai helyzet

Pári község a Tamási járáshoz tartozik közigazgatásilag.

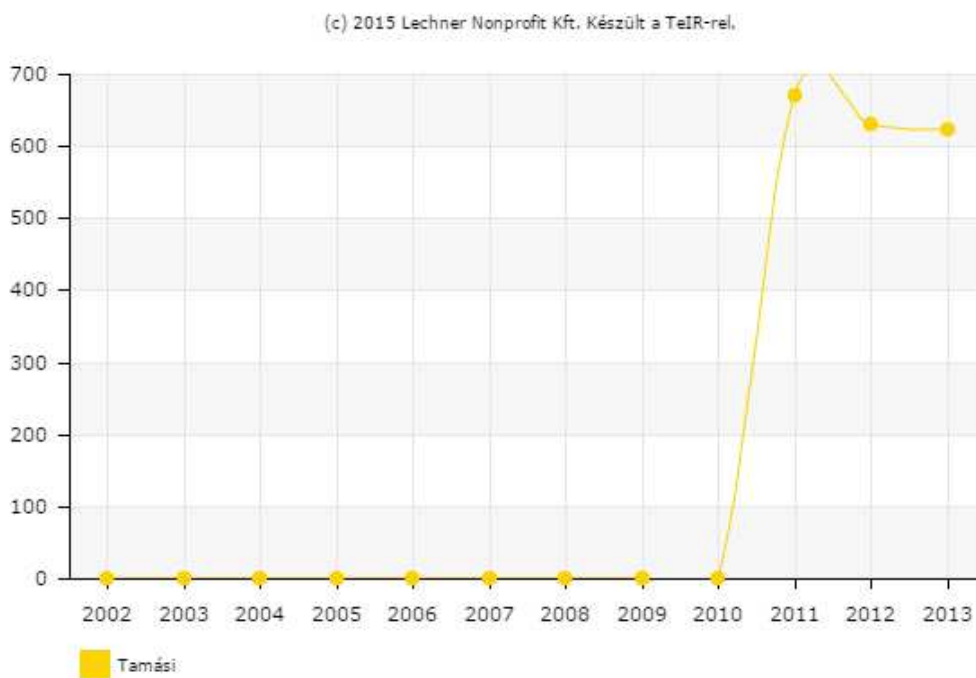
Pári 1984 és 2006 között Tamási része volt.

A köztársasági elnök 2003-ban hozott határozata alapján 2006. október elsejétől ismét önálló község.

Társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett település 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján.

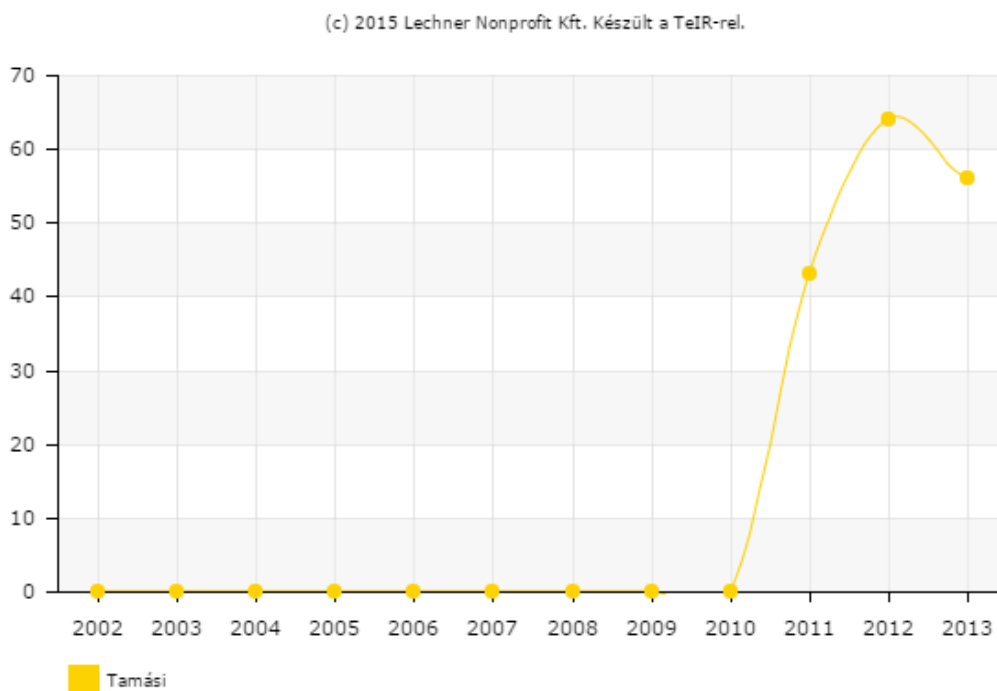
Jelentős munkanélküliséggel sújtott település 105 /2015 . (IV. 23.) Korm. rendelet alapján.

3. diagram: Lakónépesség alakulása Páritelepülésen (adott év végén közölt adatokkal)

(Forrás: KSH, TEIR)

4. diagram: Elvándorlások száma (állandó és ideiglenes vándorlások száma összesen) (fő)

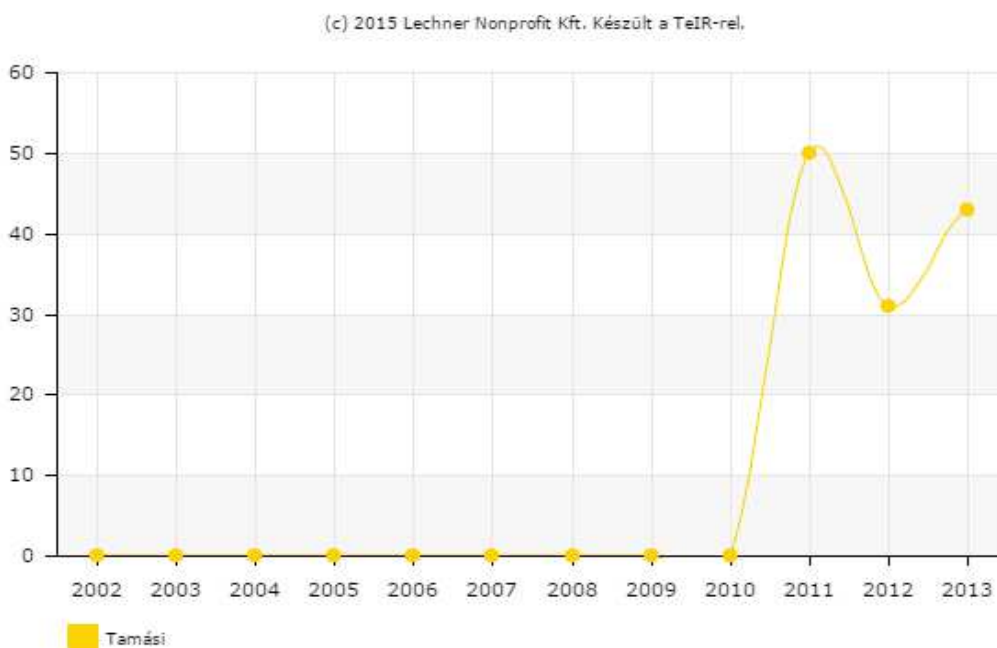

(Forrás: KSH, TEIR)

A lakónépesség száma 2012. évben érte el a legmagasabb értéket. Ezt követően némi csökkenés figyelhető meg. A legtöbb aprófalvas településre jellemző, hogy csökken az újszülöttek száma, Pári esetében stagnálás tapasztalható. Ehhez hozzájárul még a növekvő elvándorlások hatása is. Együttesen a lakónépesség folyamatos csökkenését eredményezik.

Az elvándorlás legfőbb okait a munkahelyek (különösen a magasabb képzettséget igénylő munkahelyek) számának elégtelen volta, valamint a szolgáltatások hiánya jelentik. A népességszökkenés gyors üteme rontja a foglalkoztatási mutatók javításának lehetőségét.

5. diagram: Odavándorlások száma

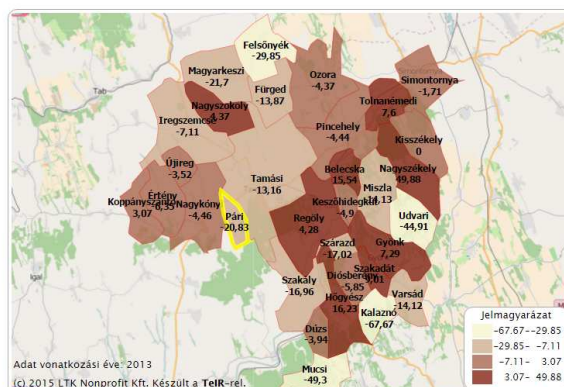
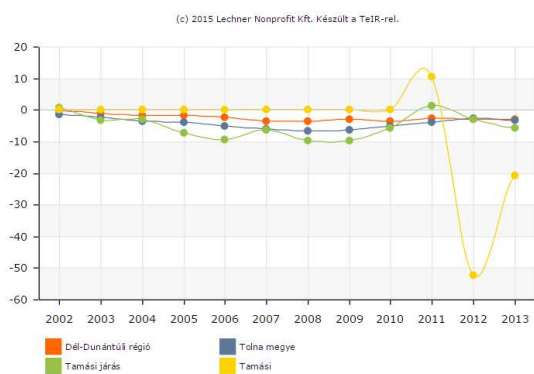
(Forrás: KSH, TEIR)

A belföldi vándorlási mutató szerint ugyan a település vonzereje jelenleg negatív előjelű.

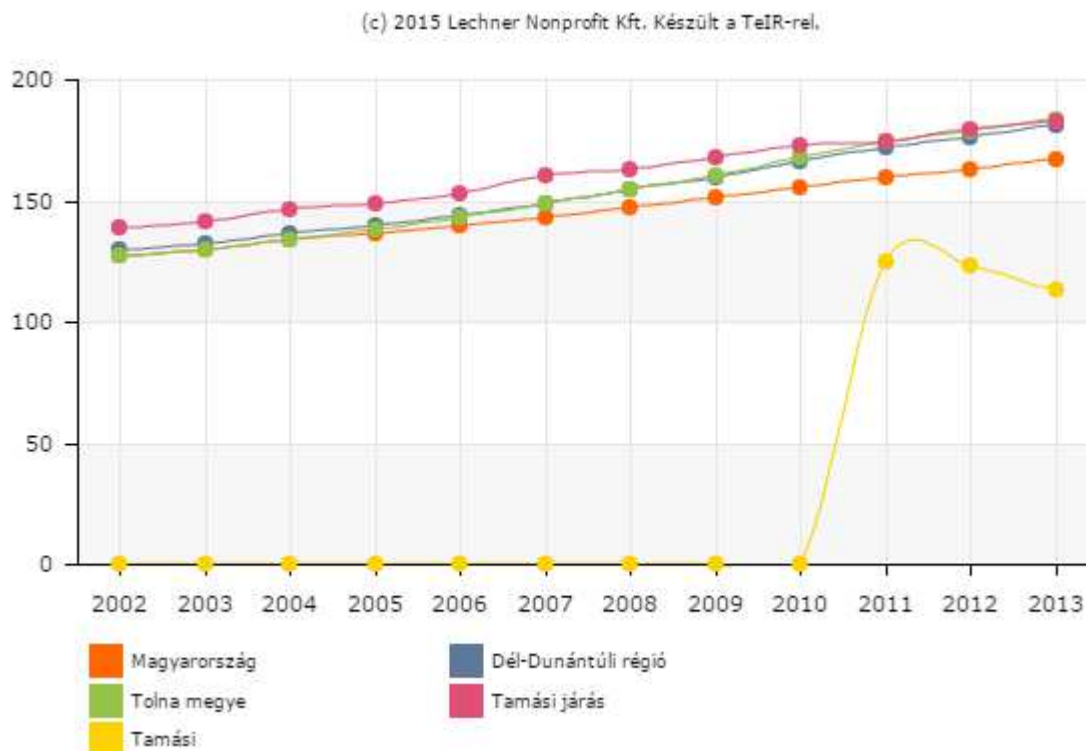
5.1 diagram: Vándorlási egyenleg

Vándorlási egyenleg (ezrelék)

Vándorlási különbözet az adott közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők és az onnan másik közigazgatási egységbe állandó vagy ideiglenes jelleggel bejelentkezők számának különbözete.

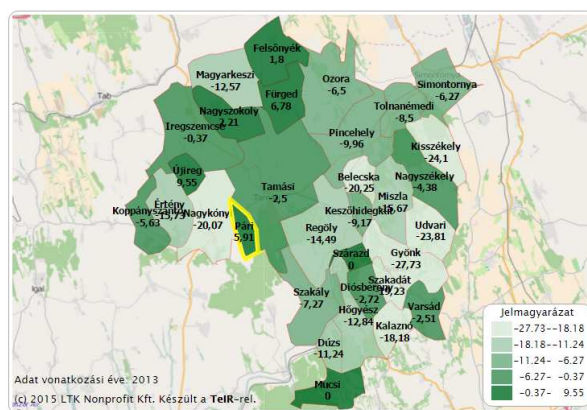
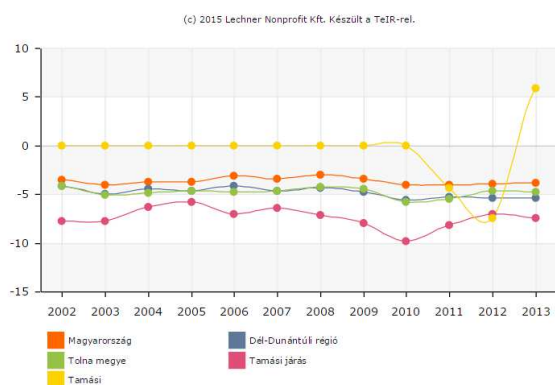
6. diagram: Községre vonatkozó öregségi mutató alakulása és annak összehasonlítása nagyobb területi egységekkel

(Forrás: KSH, TEIR)

A természetes szaporodás évről évre stagnáló értéket mutat, a településen a halálozások száma évről évre meghaladja az élve születések számától. Ez tükrözi a település demográfiai jellemzőjét, a népesség fokozott öregedését. A megállapítás elmondható az egész régióról illetve az országos helyzetről, ahol fokozatos öregedés tapasztalható, a statisztikai adatok elemzése.

6.1 diagram: Községre vonatkozó természetes fogyás/szaporodás mutató alakulása és annak összehasonlítása nagyobb területi egységekkel

2.6.2 Oktatás, képzés

A település óvodája a Tamási és Környéke Oktatási és Nevelési Intézmény Pári Tagóvodájaként működik.

Az óvodánk egy sváb, fatornácos parasztházban található, mely két csoportszobából és két mosdó-öltöző helyiségből áll. Udvara szépen rendezett, sok fával, örökzöldekkel, virágokkal, melyeket mi, óvónők ültettünk az évek folyamán. Játékaikat folyamatosan bővítik, törekednek arra, hogy megfeleljenek az uniós előírásoknak, a biztonságnak. Az óvoda felszereltsége jó, sokat köszönhetnek az itt lakó német állampolgároknak, testvérvárosuk, Burgstädt támogatásának, pályázatoknak, a Német Kisebbségi Önkormányzatnak, a Cigány Kisebbségi Önkormányzatnak, továbbá a Pári Ifjúsági és Nemzetiségi Egyesületnek. Nagyon jó a kapcsolatuk az Egyházközséggel is.

A nevelőmunkát egy német-nemzetiségi óvodapedagógus, és egy romológia szakos, óvodapedagógus látja el.

Munkákat két szakképzett dajka segíti, akik feladata a bevásárlás, takarítás, reggelikészítés, télen a fűtés.

Az óvoda épületének és udvarának karbantartását a közmunkások segítik.

Mivel a falu német nemzetiségű, így nagyon fontosnak tartják a magyar anyanyelvi nevelés mellett, a hagyományok ápolását, identitástudatuk megőrzését.

A mindennapi óvodai életben, komplex foglalkozási tervünkben, a cigánygyerekekkel való foglalkozás nem külön szerepel, hanem beépül az egész napos tevékenységbe, így nekik is biztosítjuk az önazonosság megőrzését.

Alapvető feladatnak tartják a gyermekek zenei nevelését.

Az óvodánkba sok a halmozottan hátrányos helyzetű gyermek, ezért kiemelt feladatuk az integrált nevelés. Törekednek a gyermekek mielőbbi beóvodáztatására, a hiányzás minimalizálására, a családokkal való jó kapcsolat kialakítására, az óvoda-iskola átmenet könnyítésére. Felvállalták a magatartás és részképesség problémás gyermekek integrált nevelését is. Munkájukat szakképzett gyógypedagógus, logopédus segíti.

Általános iskola nem üzemel a faluban, a gyerekeknek legközelebb Tamásiban van lehetőségük folytatni tanulmányikat.

Gimnázium, illetve szakközépiskola a megyében az alábbi településeken található: Dombóvár, Tamási, Simontornya, Paks, Tolna, Lengyel, Szekszárd, Bátaszék, Bonyhád, Gyöngyös, Dunaföldvár

Tolna megyében egyedül Szekszárd Megye Jogú Városa rendelkezik felsőoktatási

2.6.3 Művelődés, kultúra

A Pári Kultúrházat a Pári Ifjúsági és Nemzetiségi Egyesület működteti. 1998 óta napi nyitva tartással várja vendégeit. A Kultúrház épületében kapott helyet a 2000 óta működő Pári Teleház és a 2006-ban alapított, számítógépekkel is felszerelt Mozgókönyvtár, ahol kicsik és nagyok számára egyaránt hozzáférhető sokféle információ, lehetőség a munkára, tanulásra és a szabadidő értelmes eltöltésére.

A Kultúrházban dolgozók feladatukat a község intézményeivel, civil szervezeteivel, egyesületeivel szorosan együttműködve végzik, így alakítva ki a község társasági életének központját. Helyet biztosítanak a nemzetiségi német tánccsoportnak, az asszonykórusnak, valamint a cigánytánccsoportnak is.

Könnyed, vagy épp izzasztó kikapcsolódásra lelnek náluk a biliárdot, asztaliteniszt, vagy épp az aerobicot kedvelők. A településünk egyik kuriózuma, a Pári-golf is a Kultúrházból érhető el.

2.6.4 Sport és kikapcsolódás

A pári Sport és Szabadidő Egyesület 2006. decemberében alakult egy maroknyi fiatalból. Kezdetben az alapító tagok száma 20 főt tett ki, ami azóta folyamatosan növekszik. Az elmúlt években több rendezvényt sikerült megvalósítaniuk, ezek a visszajelzések szerint nagyon jól sikerültek. A rendezvényeken kicsik és nagyok egyaránt jól érezték magukat. Tagjaik többsége fociorientált, ami kapcsán több bajnokságot is rendeztek már a környező falvak részvételével.

2.6.5 Egészségügy

A településnek nincs önálló háziorvosa, az ellátási körzet Tamási II. számú körzetéhez tartozik, heti egy alkalommal rendel Páriban a háziorvos. Hétköznapi és hétvégi orvosi ügyeletet Tamási város látja el. A gyermekorvos kéthetente egy alkalommal tart tanácsadást a településen, Tamási ellátási körzetének részeként.

Fogorvosi szakellátás nem érhető el.

Szakorvosi ellátást a közeli Tamásiban tudnak igénybe venni.

A megyében négy településen működik kórház (Pinchehely, Dombóvár, Bonyhád, Szekszárd). Egyes kórházak ellátási területe túlnyúlik a megyehatárokon. A településen védőnői szolgálat működik. Prevenációs és szűrőprogramok nem elérhetőek a településen.

2.6.6 Szociális ellátás

A szociális szolgáltatások lehetséges alanyai általában a kedvezőtlen életkörülmények között élők közül kerülnek ki, közülük is elsősorban az idősek, a betegek, a fogyatékosok és a nagycsaládosok.

Az önkormányzat a Hegyhát Integrált Szociális Intézmény tagjaként a Társulási Megállapodásban foglaltak szerint biztosítja a lakosság számára szociális alapszolgáltatásokat.

Az uniós támogatásnak köszönhetően a felújítás történt a közelmúltban. Az intézmény gyönki székhelyén rekonstrukciózajlott, ahol a zsúfoltság csökkentése, az intézmény korszerűsítése és bővítése volt a fő cél. A Hegyhát a megye legnagyobb alap- és szakosított ellátást nyújtó intézménye, amely 1949 óta működik. Hat telephelye van, Gyönk mellett Szakadátton, Diósberényben, Ozorán, Értényben, Szakályban, Koppányszántón. Pári Község Önkormányzata az időskorúak nappali ellátását a Tamási és Városkörnyéki Önkormányzatok Integrációs központjának telephelyeként biztosítja.

2.6.7Közbiztonság

A településen a közbiztonság a lakosság elmondása alapján megfelelő.

A közrend és közbiztonság védelme, javítása, a személy- és vagyonvédelem, bűnmegelőzés hatékonyságának fokozása érdekében a Pári Polgárőr Egyesületevékenykedik.

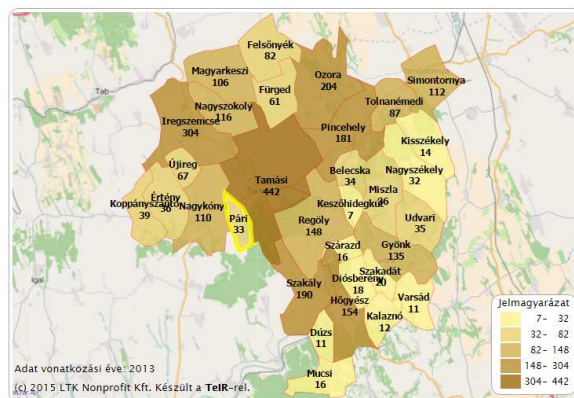
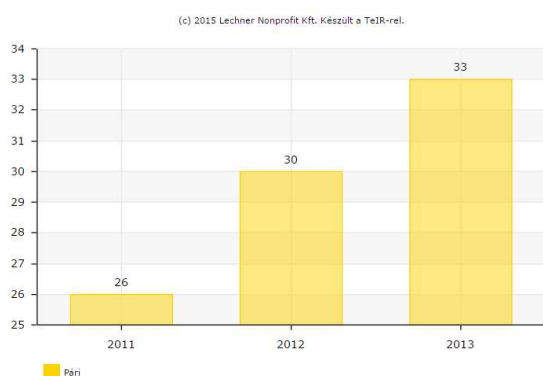
2.7Gazdasági helyzet

2.7.1Mezőgazdaság

A korábbiakban bemutatott település szerkezetből is látható, hogy Páriközség alapvetően mezőgazdasági jellegű település. A mezőgazdasági területén tevékenykedő vállalkozások száma növekszik.

Regisztrált vállalkozások száma a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat nemzetgazdasági ágakban, 2011-től (db)

A megfigyelés időpontjában jogilag – adminisztratív nyilvántartások szerint – létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.

2.7.2Ipar

Nem jellemző a településre az ipar elterjedése.

2.7.4Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus

Pári a térség egy szép részén található, sajnos csak csekély mértékben jellemző a településen turizmus, az is inkább a közeli Tamásihoz köthető.

A község a helyi lakosság kulturális életének színesítésére és a vendégvadás hangsúlyozása a fent említett helyi kulturális kiállítások is lehetőséget teremtenek.

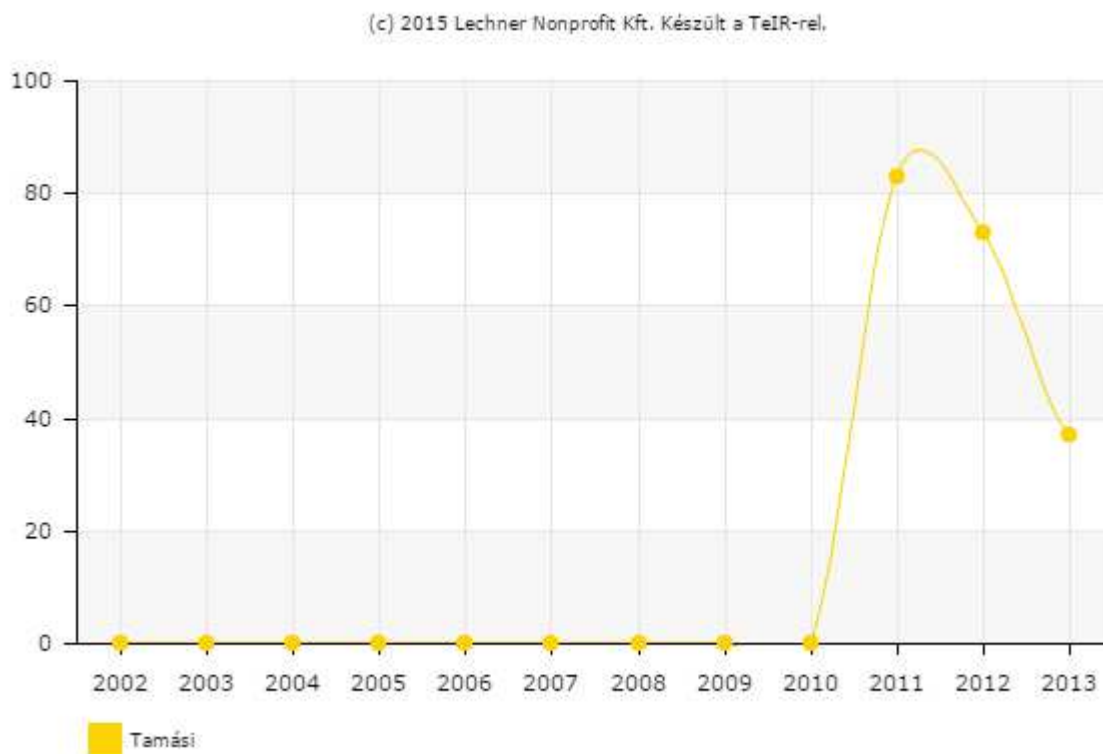
2.7.5 Foglalkoztatás, munkaerő-piaci helyzet

A Tamási térségben vizsgált munkanélküliségi rátát tekintve, Páriközségben jelentős.

A nem megfelelő – alacsony vagy a munkáltatói igényektől eltérő – iskolai végzettség, szakképzettség az elhelyezkedést megnehezíti.

Elmondható, hogy a pályakezdők elhelyezkedési esélye a településen kilátástalan, mert alig van helyben munkahely.

8. diagram – Regisztrált munkanélküliek számának alakulása Páritelepeülésen

(Forrás: KSH, TEIR)

2.8 Infrastrukturális helyzet

A község egyik legégetőbb infrastrukturális feladata a közműellátás javítása, ezen belül a szennyvízgyűjtő hálózat kiépítése és az ivóvízminőség javítása, valamint a burkolt utak – járdák arányának növelése, felújítása.

2.8.1 Ivóvíz-ellátás, vízgazdálkodás

Páritelepülés szerepel a 47/2005 (III.11.) Kormányrendelettel módosított 201/2001 (X.25.) Kormányrendelet 6. sz. mellékletében, amely szerint a település vizének minősége nem megfelelő, a vas és ammónium értéke magasabb a megengedettnél.

Pári településén a határértéket meghaladó ammónium jelenti a problémát

Ennek javítása érdekében Páriközség a Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulással, pályázatot nyújtott be a település ivóvízminőség-javításának érdekében „A tolna megyei Nagykónyi és Pári települések ivóvízminőség-javító programja” címmel. ATámogatási Szerződés KEOP-1.3.0/09-11-2013-0010 azonosító számonlépett hatályba. A projekt várható fizikai befejezésének időpontja 2015. szeptember 30. Eredményeképpen megfelelő minőségű ivóvízzel fog rendelkezni a település és vízkezelési technológia is beépítésre kerül.

A tervezett beavatkozások célja a nyersvíz vas-, mangán-, és ammónium tartalmának hálózatba juttatás előtti eltávolítása a 201/2001. (X.25.) Kormányrendelet előírásainak, ill. a vízminőségi jellemzőknek megfelelően, a kezelt víz fertőtlenítése, és udvartéri tárolása. A kiválasztott változat az "B" projekt javaslat. A "B" változatban, a projektben szereplő két település vízminőségi problémáinak megoldása térségi rendszer kiépítésével történik Nagykónyi központtal. Nagykónyi vízműben új vízkezelési technológia épül a kapcsolódó műtárgyakkal és összekötő távvezeték kiépítésével (a csatlakozásnál nyomásfokozó telep elhelyezésével) Pári felé.

A községben a DRV Zrt a vízi közmű üzemeltető vállalkozás.

2.8.2 Csatornahálózat, szennyvíztisztítás

Településen jelenleg a felszíni vízelevezetés nyílt árokkal van megoldva, a szennyvízelvezetés egyedi szikkasztókatörténik. A geológiai adottságok miatt a csapadékvíz-elvezetést kiemelt gondossággal kell kezelni.

2.8.3 Villamos energia- és gázellátás

Az országos hálózat biztosítja a település villamos energia ellátását. A meglevő hálózat zömében légvezetékes rendszerű.

A közvilágítást biztosító 0,4 kV-os ellátó rendszer szintén légvezetékes. A tartóoszlopokra helyezett lámpatestek biztosítják a település közvilágítását.

Vezetékes gázellátás nincs a településen.

2.8.4 Hulladékgazdálkodás

PáriKözségi Önkormányzata a településen keletkező hulladék kezelését és elszállítását az Alisca Terra Regionális Hulladékgazdálkodási Kft.–vel látja el.

Az Önkormányzat kiemelten fontosnak tartja a hulladékkezelést:

Települési cél, hogy megteremtsék a szelektív hulladékgyűjtés és újrahasznosítás műszakifeltételeit. A szelektív hulladékgyűjtéssel csökkentsék a lerakott hulladék mennyiségét, a hulladékból előállított másodnyersanyagok felhasználásával mérsékeljék a természeti erőforrások igénybevételét, a régi, műszaki védelem nélküli lerakók bezárásával és rekultivációjával pedig javítsák a település környezeti állapotát. A hulladék hasznosítható részéből újra alapanyag nyerhető, eltűnnek a környezetet romboló szemétkupacok vagy szeméthegek, vonzóbb lesz természeti környezetünk. Célja azonban nem csak a modern hulladékgazdálkodás kereteinek megteremtése. Az önkormányzat a lakosság tudatában végbemenő hosszú távú szemléletváltásra is törekednek. Azt szeretnék, hogy a település minden lakosa érezze saját felelősségét a környezetvédelem, lakókörnyezetének tisztán tartása iránt. Törődjön kicsit többet azzal, mennyi és milyen hulladékot termel, és azzal is, hogy ne keletkezhessenek illegális szemétdombok, lakosok által lerakott lomkupacok a falu határában, erdőszéleken, patakmedrekben.

Szempontra továbbá, hogy már a vásárlásnál, a fogyasztói döntés meghozásakor szempont legyen a beszerzéssel kapcsolatosan keletkező szemét mennyisége és milyensége. Ehhez első lépés lehet a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése.

2.9 Környezeti elemek állapota

2.9.1 Levegő

A levegő minőségét a természeti tényezők mellett (talajviszonyok, uralkodó szélirány, csapadék, stb.) elsősorban a mezőgazdálkodás, a szolgáltatóipar, a közlekedés, valamint a lakossági tüzelés határozza meg. A mezőgazdaság főleg a gyér növény borítottságú időszakokban zajló kiporzással és az állattartó telepek szag- és bűzhatásával szennyezi a levegőt.

A levegő minősége a mért gáz halmazállapotú komponensek (kéndioxid, nitrogénoxid, formaldehid, benz(a)pirén) tekintetében jónak mondható, az 1-es minőségi osztályba sorolható. A szilárd halmazállapotú komponensek (ülededő por, szállópor) tekintetében már nem ilyen kedvező a helyzet a megyében. Az ülededő por esetében a település levegője általában a 2-es minőségi osztályba sorolható.

A legnagyobb gondot a megyében a szálló por okozza. A fűtési szezonban jelentősebb légszennyezettségi gondok jelentkeznek ott, ahol a vezetékes gáz kiépítése még nem történt meg. A településen sajnos nem került kiépítésre a vezetékes gázszolgáltatás.

Egyre nagyobb gondot jelent a pollenszennyezettség, ami nem csak megyei, hanem országos szinten okoz problémát. A környezetvédelmi hatóságok rendszeres ellenőrzéseinek köszönhető, hogy a pollenszennyezettség csak időszakosan okoz jelentősebb gondot az erre érzékenyek (allergiások).

A kémiai komponensek légszennyező (kén-dioxid, nitrogén-dioxid, nitrogénoxidok, szén-monoxid) tekintetében a település levegője tisztának mondható.

A levegő szennyezettségét döntően a fűtésből adódó légszennyezés kibocsátása határozza meg.

A közúti közlekedésből eredő légszennyezés nem jellemző.

2.9.2 Felszíni és felszín alatti vizek

A megye felszíni vizeinek állapota jó minőségű. Első osztályú víz általában csak a Duna Paks alatti szakaszán fordul elő az év nagy részében. A vízminőség többi mutatója alapján (oxigénháztartás, tápanyagháztartás, mikrobiológiai állapot, mikroszennyezők) a Duna jellemzően a III.-as illetve a IV.-es osztályokba sorolható. Az Alsó-Duna-Völgyi Vízügyi Igazgatóság havonta végez méréseket, ahol vizsgálja a Duna biológiai állapotát és az algásodottság mértékét. Az adatok egyes esetben jelentős szórást mutatnak, jelentős mértékben függenek a vízállástól, alacsonyabb vízállás mellett a szennyezettség jelentősebb. A Kapos a Koppány, a Nádor csatorna, a Sió vízminősége is az elmúlt tíz évben folyamatosan javult, köszönhető az egyre korszerűbb szennyvíztisztító berendezéseknek, és a hosszú évek óta tartató tudatos vízvédelmi programoknak.

A település felszíni vizeit nyílt árkos rendszerrel vezetik el.

A vízföldtani sajátosságok között fontos tényező a talajvíz helyzete. Kiemelt feladat a meglévő és feltárható felszín alatti vízbázisok védelme, különösen a fokozottan érzékeny dunamenti, illetve regionális jelentőségű vízbázisok térségeiben. A vízbeszerzés általában megfelelő védőréteggel rendelkező rétegvizekből történik. Szekszárdnál és néhány dunamenti községnél a dunai kavicssteraszra épített kutak működnek. A kitermelt vizek jelentős részénél kezelési igény merül fel, ez általában vas és mangántalanítás. Előfordul, hogy arzénmentesítésre is szükség van. Jellemző a rétegvizekre a magas ammónia tartalom. A megye közüzemi vízellátói rendszereinek működtetői köre a törvényi előírásoknak megfelelően változott. A szolgáltatott vizek minőségét mind a víziközmű üzemeltetők, mind a közegészségügyi hatóság rendszeresen vizsgálja és ellenőrzi. A 2012-ben végzett 2105 bakteriológiai vizsgálatból 287 minta volt kifogásolt minőségű – a minták 14%-a. 74 vízminta

(3,5%) a vizsgálati eredmény alapján ivóvízül el nem fogadható minőségű volt. Minden esetben a szükséges intézkedéseket azonnal megtettük. Az 1573 kémiai vizsgálatból 547 minta volt kifogásolt minőségű (35%), és 38 minta (2,4%) el nem fogadható minőségű.

Ezek az adatok is alátámasztják a vízminőség javító programok mielőbbi végrehajtásának szükségességét. Az arzén derogáció, illetve átmeneti határérték megszűnése, és az európai uniós 10 µg/l egészségügyi határérték hatálybalépése miatt Döbröközön, Kurdon és Csibrákon átmeneti víztisztító berendezéseket helyeztek üzembe a vízminőség-javító program megvalósulásig, a határértékek biztosítása érdekében.

Kajdacson 2012. december 25-e óta a HM szállítja az ivóvizet. A közegészségügyi kockázatok csökkentése érdekében, az egy év alatti gyermekek és várandósok védelmében folyamatos nitrit monitoringot írt elő a Népegészségügyi Szakigazgatási Szerv, és az üzemeltetők működtetik is Tamásiban, Pincehelyen, Sárszentlőrincen, Úzdon és Borjádön.

A térségben jelentős hévíz készletek vannak (Dombóvár, Tamási, Szekszárd, Bonyhád települések által lehatárolt térségben. Ezekben a térségekben jelentősebb befektetői tőke hiányában csak kisebb fejlesztések történtek ezidáig. Szinte sehol sem jellemző a hévíz források többszintű (turisztikai, mezőgazdasági, távhőellátási) hasznosítása, ami a térségek gazdasági felzárkóztatását elősegítené. A hévizek gyógyászati célú hasznosítása szinte minden térségben megkezdődött, de a keresleti oldal megosztásával egymás versenytársaivá kezdenek válni a gyógy- és élményfürdők a térségben.

2.9.3 Talaj

Tolna megye rendkívül jó termőterületekkel rendelkezik, ugyanakkor számos területen erőteljes erózióknak kitett a talajfelszín. A mezőgazdaságra jellemző monokulturás szántóföldi növénytermesztés, a túlzott mértékű műtrágyázás és vegyszerezés hosszabb távon jelentős mértékben károsítja a termőföldek állapotát, majd szennyezheti felszín alatti vizeket is.

2.9.4 Zaj

A településen jelentős mértékű zajforrás nincsen. A település zsákjellege a közlekedés okozta zajterheléstől mentesíti a lakóterületeket.

A településen a zajvédelem a vonatkozó országos előírások szerint, azoknak megfelelően biztosítandó. A zajt keltő és zajtól védendő létesítményeket egymáshoz képest úgy kell elhelyezni, hogy a területre vonatkozó zajterhelési határértékeket betartásra kerüljenek. Zajvédelmi szempontból – a 8/2002.(III.22.) KöM-EüM rendelet alapján – a közlekedésből származó megengedett A-hangnyomásszint alakóterületeken az összekötő út mentén 60/50 dB, a település egyéb lakóterületein 55/45 dB, a temető területén és a beépítésre nem szánt területeken – a közlekedési eszköz műterületek kivételével – 50/40 dB.

A jövőben a nagyobb zajterheléssel járó ipari létesítményeket kizárólag ipari parkokba, vagy ipari övezetekbe indokolt telepíteni.

3. Helyzetértékelés

Fenntarthatósági SWOT elemzés

A fenntarthatóság stratégiai tervezés egyik módszere a SWOT - analízis.

A SWOT - analízis egy kutatási módszer, melyet elterjedten alkalmaznak társadalomkutatás, gazdasági folyamatok elemzése során. Az elemzés célja, hogy segítse a döntéshozókat a fenntartható fejlődés programjának javaslatait kidolgozni.

Az elemzés során számba kell venni a környezeti állapotot, mint meghatározó külső feltételeket, elemezni szükséges a belső adottságokat (társadalom, gazdaság, szabályozói, ökológiai környezet) és a jellemző belső környezetet (működési környezet, együttműködések, partnerség) valamint feltárni a fenyegetettségeket és fejlesztési lehetőségeket.

A célkitűzések megalapozásához a község környezeti, társadalmi és gazdasági állapotának értékelése alapján szükséges meghatározni a főbb fejlődési, fejlesztési irányokat. Ennek egy jól bevált módszere az ún. SWOT - analízis, amely a belső és külső tényezők alapján vizsgálja az adott állapotot és meghatározza a kitörési irányokat.

Az egyes betűk jelentése:

S -erősségek(strengths)W -gyengeségek(weaknesses)O -lehetőségek(opportunities)T -fenyegetések(threats)

Az erősségek és a gyengeségek a belső állapotot jellemzik, míg a lehetőségek és a veszélyek a külső körülményeket.

Társadalmi pillér	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
	- civil szervezet jelenléte, - társulásokban történő részvétel - együttműködési készség a lakosság részéről, - felelős önkormányzati akarat a fenntartható fejlődés irányába, - szorgalmas, keményen dolgozó emberek élnek a településen, - jól működő szociális ellátórendszer, - a szociális ellátórendszer helyi, kistérségi, megyei és regionális szintű szakmai és területi összehangolása. - közösségi rendezvények - művelődési ház - Idősek nappali ellátása, jelzőrendszeres házi segítségnyújtás - étkeztetés, családsegítés, gyermekjóléti szolgáltatás - Nemzetiségi Önkormányzatok jelenléte, szerepvállalása	- munkalehetőségek száma alacsony - csökkenő gyermekvállalás - nem megfelelő népességmegtartó erő - szórakozási és kulturális kapcsolódási lehetőségek alacsony száma. - kevés a biztonságos játszótér és kerékpárút a gyerekek számára - alacsony szakképzettség, - házi orvosi ellátás biztosított
	LEHETŐSÉGEK	FENYEGETÉSEK
	- jól kihasznált közösségi terek kialakítása, - lakosság környezettudatosságának növelése, - figyelemfelhívó rendezvények, - esélyegyenlőségi program	- elvándorlási ráta növekedése, - népességfogyás - öregedési index növekedése, - életszínvonal romlása
Környezeti pillér	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
	- a talajok és levegő szennyezettsége csekély, - a helyi környezetvédelmi jogszabályalkotás a környezetvédelem valamennyi területét átfogja - környezeti elemek kielégítő állapota, - környezet gondozása, - helyi értékek gondozása, - természeti környezet, magas a külterületi zöldterületek aránya - termelő és szolgáltató szektor környezetterhelése alacsony, - a táji és geomorfológiai adottságok kedvezőek, - kommunális és szelektív hulladékszállítás, - a víz-, villamos energia ellátottság megfelelő,	- csapadékvíz-elvezető árkok állapota csak részben megfelelő, a nagy intenzitású csapadékesemények terheléscsökkentése nem elégséges, - szennyvízelvezető rendszer hiánya, - a belterületi zöldterületi fejlesztésekhez szükséges területek hiánya, - nincs megújuló energia felhasználása, - kerékpárutak hiánya, - tömegközlekedés ritka
	LEHETŐSÉGEK	FENYEGETÉSEK
	- ivóvízminőség-javító beruházás (A Tolna megyei Nagykönyi és Pári település ivóvízminőség-javító programja), - külső források bevonása a környezet és természetvédelmi fejlesztésekbe, - környezetbarát közlekedés fejlesztése (hatékonyabb tömegközlekedés), - gyermekbarát környezet kialakítása	- természeti értékek pusztulása - levegő allergén pollenmennyiségének növekedése
Gazdasági pillér	ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
	- mezőgazdasági jellegű termelés - családi gazdaságok megléte	- turisztikai attrakciók hiánya, - fejletlen ipar, - települési marketing hiánya, - alacsony a működő vállalkozások száma, - alacsony a vállalkozói tőkeerő és aktivitás, - munkalehetőségek hiánya, - kedvezőtlen jövedelmi viszonyok
	LEHETŐSÉGEK	FENYEGETÉSEK
	- külső források bevonása a gazdasági fejlesztésekbe, - új munkalehetőségek teremtése, - háztáji termékek piaci pozíciójának erősödése, - kerékpáros turizmus népszerűsítése, - gazdaságföldrajzi adottságok kihasználása, - környezeti nevelés és ökoturizmus fejlesztése	- fiatalok elvándorlása, - munkanélküliség növekedése, - vállalkozási önerő hiánya, - önkormányzat korlátozott lehetőségei, - szakképzett munkaerő hiánya

4.Fenntarthatósági tervek, célok

4.1Célállapot

Cél a fenntartható fejlődés elősegítése, melynek következményeként megvalósul az erőforrások gazdaságos felhasználása. Erősödik a település gazdasága, fejlődik társadalma, új munkahelyek jönnek létre, bővülnek a jövedelemszerzési lehetőségek és a község lakói több figyelmet fordítanak a környezetvédelemre és a megújuló energiaforrások használatára.

A község vezetése a lakossággal együttműködve pedig mindent megtesz azért, hogy a fenntarthatóság szolgálatában álló döntések szülessenek és a környezeti erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó fejlesztések valósuljanak meg.

A jövőkép eléréséhez azonban hosszú távú (9–20 év) célkitűzések, középtávú (4–8 év) tematikus célok, ill. rövidtávú (1–3 év) részcélok megvalósulására van szükség.

4.2Prioritások

A fenntartható fejlődéshez, mint központi célhoz szükséges a fenntarthatósági pillérek megerősítése. A megerősítések fontossági sorrendbe helyezése prioritásuk szerint kell történjen. Az elsőrendű szolgáltatási igények és problémák, kérdések felfedése a közösségi kérdőíveken keresztül.

Társadalmi prioritások: helyi egyetértés megteremtése a község alapértékeiről, az egészséges életkörülményekről, a jelenlegi és jövő generációi számára szükséges feltételek biztosításával.

- társadalmi szemléletformálás a Fenntarthatóság jegyében,
- intézményi működés hatékonyságának növelése
- egészségügyi helyzet fejlesztése,
- szociális helyzet fejlesztése,
- oktatás, képzés fejlesztése
- közbiztonság fejlesztése,
- kulturális élet gazdagítása,
- esélyegyenlőségi jogok biztosítása,
- közösségi közlekedés fellendítése
- gyermekek és fiatalok társadalmi beilleszkedésének segítése.

Gazdasági prioritások: jelentős mértékben támaszkodik az emberi munkaerőre, a megújuló energiaforrásokra, erőforrásokra és a nemzetgazdaság egésze szempontjából optimális gazdasági formációkra.

- Nemzetközi együttműködés
- az Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése,
- ipar fejlesztése,
- mezőgazdaság fejlesztése,
- gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése,
- vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése.

Környezeti prioritások: a káros anyagoktól való védelemmel és a természeti erőforrások hatékony hasznosításával garantáljuk a lakosság hosszú távú jólétét, valamint a növény és állatvilág életkörülményeinek és sokszínűségének fennmaradását.

- Környezet ismeret, környezettudatosság
- Települési és épített környezet védelme
- a lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól (levegő, zaj)
- infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése,
- energiafelhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása,
- zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása
- hulladékgazdálkodás.

4.3 Várható hatások

A Local Agenda 21 terv készítése során a Fenntartható Fejlődés eléréséhez kitűzött fő és részcélok, valamint az ezek megvalósításához szükséges programoknak lehetnek közvetett és közvetlen hatásai az egyes fenntarthatósági pilléreket tekintve. A várható hatásokat a 3 fő pillérre vonatkozóan az alábbiakban soroljuk fel:

Társadalmi hatások:

- környezettudatos nevelés az oktatásban,
- közoktatás helyzete javul, korszerűsödik,
- a lakosság környezettudatossága nő,
- esélyegyenlőség javulása,
- egészségügyi ellátás javul,
- elvándorlás mértékének csökkenése,
- a lakosság korösszetétele javul,
- a lakosság gyermekvállalási kedve nő,
- a fiatal munkaerő helyben maradása,
- munkanélküliség csökken,
- kulturális értékek, hagyományok, sport, művelődés megőrzése,
- vendéglátás, idegenforgalom, turizmus javul,
- látogatók számának növekedése,
- szociális ellátás javul,
- közbiztonság javul,
- javuló életminőség.

Gazdasági hatások:

- infrastruktúra javul,
- közösségi közlekedés javul,
- megközelíthetőség javul,
- vállalkozások száma nő,
- beruházások száma nő,
- turizmus, idegenforgalom fellendülése,
- megújuló- és energiatakarékos energiaforrásokra való áttérések,
- foglalkoztatás, munkaerőpiac helyzete javul.

Környezeti hatások:

- a környezet minősége, állapota javul,
- a települési levegő minősége nem romlik,
- a talaj minősége javul,
- a felszín és felszín alatti vizek minősége javul, szennyezettsége csökken,
- a zaj és rezgés okozta környezetterhelés csökken,
- hulladékgazdálkodás helyzete javul,
- a község zöldfelületi rendszerének állapota, minősége javul,
- biológiai aktivitásérték növekszik,
- védett területek és helyi értékek fennmaradnak,
- új védelem alá helyezendő területek, értékek kijelölése,
- természetes élőhelyek fennmaradnak.

5. Megvalósítás

Jelen fejezetben a fenntarthatósági pillérekre vonatkozó prioritások megvalósításához szükséges részprogramok, projektek kerülnek felsorolásra, részletesen tárgyalva a várható eredményeket és a megvalósítás körülményeit, feltételeit (cél, célcsoport, ütemezés, partnerek, beruházási költség, megvalósítási keretek). Az egyes intézkedések kijelölésénél forrásként szolgáltak PáriKözség Önkormányzatának, Tolna megyének, DÁM Önkormányzati Társaság pályázati anyagai; a folyamatban lévő, vagy beadásra tervezett pályázatokon kívül a tervi hierarchiában felsőbb szinten lévő tervek, programok, koncepciók, stratégiák által megjelölt fejlesztési irányokat vettük figyelembe.

A megjelölt fejlesztési programok ajánlások, melyek a fenntarthatósági szempontok érvényesülését célozzák, irányt mutatva a további feladatok kitűzéséhez. Az alábbiakban felsorolt projektek között szerepelnek az Önkormányzat által már beadott, vagy beadásra tervezett pályázatok, későbbi tervek között szereplő fejlesztési irányok és új javaslatok a következő évekre/évtizedekre vonatkozóan. Az ütemezésben ezért került megjelölésre csak a már futó pályázatok esetében konkrét évszám (a beadott, de még kétséges kimenetelő pályázatoknál az ütemezés a pozitív elbírálás esetére értendő), az egyéb intézkedéseket illetően inkább a megvalósítás ajánlott időkeretét tüntettük fel: rövidtáv (1–3 év), középtáv (4–8 év), hosszútáv (9–20 év). Ugyanez vonatkozik a beruházási költségre: a későbbi lehetséges fejlesztések költsége jelenleg – pontos tervek hiányában – csak becsülhető, a tényleges projektméret függvénye. Önkormányzati hatáskörön kívül eső célkitűzések is bekerültek a programokba, hiszen a fenntarthatóság csak a teljes közösség részvételével valósítható meg.

5.1 Társadalmi pillér

A Fenntartható Fejlődés társadalmi pillére a jelenlegi és a jövő generációinak szükséges társadalmi feltételek biztosítása az egészséges, biztonságot nyújtó élettér kialakításához.

5.1.1 Társadalmi szemléletformálás

Az intézkedés célja: a jelen és a jövő generációk számára a fenntarthatósági szempontok megismertetése.

Cél egy olyan társadalom kialakítása, mely „úgy elégíti ki a jelenben élők szükségleteit, hogy az ne veszélyeztesse a jövő generációk szükségleteinek kielégítését”. A környezeti tudatosság társadalmi beágyazódásának elősegítése a szemléletformálás, környezettudatos gondolkodás kialakítása, az ismeretközvetítés, a környezeti információk terjesztése, aktív állampolgárrá nevelés és közösség fejlesztés révén.

Nyilvánosság a község környezeti ügyeivel kapcsolatban

A környezeti tudatosság növelése mellett biztosítani szükséges a nyilvánosság részvételét az egyes tevékenységekkel kapcsolatos döntéshozatalban.

Ennek érdekében:

- lehetővé kell tenni a nyilvánosság számára a közmeghallgatást, vagy írásbeli bejelentés formájában a véleménynyilvánítást,
- elő kell segíteni az Interneten a közérdekű környezeti információk, adatok, éves jelentések nyilvánosságát
- a község honlapján a közérdekű környezetvédelmi ügyekkel kapcsolatos fórum létrehozása.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Rövidtáv, középtáv, hosszútáv

Beruházási költség: Mérettől függő

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

5.1.2 Kulturális élet fellendítése

Az intézkedés célja: a település különböző érdeklődésű társadalmi csoportjai számára szervezett programokkal a kikapcsolódási igények kielégítése.

Rendezvények szervezése, támogatása

A községben működő civil szervezetek, Pári Ifjúsági és Nemzetiségi Egyesület, Sport és szabadidő Egyesület Pári, hatékony közreműködésével programok szervezése. Az szervezetek fő feladata a közösségi élet fellendítése, a lakosság egészét érintő rendezvények, sportprogramok támogatásával, kulturális rendezvények látogatásának szervezésével.

Céljai között szerepel a falu elszigeteltségének feloldása a külvilággal való kapcsolattartással, melyet honlap működtetésével, folyamatos aktualizálásával kíván elérni.

Továbbá fontos feladat a falukép javítása, melyet lehetőségeikhez mérten szintén támogatni szeretnének.

Célcsoport: Lakosság, turisták, környező falvak lakossága

Ütemezés: Rövidtáv, középtáv, hosszútáv

Beruházási költség: mérettől függő

Pénzügyi forrás: sajátforrás

Életház felújítás

Közösségi terek állapotának megőrzése kiemelt fontosságú feladat a község vezetése számára.

Megnyitotta kapuit az Élet-házban az Idősek klubja. Várjuk a falu minden idős lakóját, aki nyugodt körülmények között, kellemes környezetben, régi ismerősei társaságában szeretné eltölteni szabadidejét.

Lehetőség van ebéd rendelésére is, amit a klub étkezőjében el is fogyaszthatnak. A falu kisbusza kérésre bárkit elhoz és haza is visz ingyen.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Rövidtáv

Beruházási költség: -

Pénzügyi forrás: támogatás

5.1.3 Nevelés, oktatás fejlesztése

Óvoda felújítás

Az óvoda a Diósberényi Óvodafenntartó Társulás tagintézményeként működik.

Az intézkedés célja: a községben található nevelési intézményben fellelhető képzés, oktatás fejlesztése, valamint a kulturált építő környezet kialakítása.

Célcsoport: Lakosság, környékbeli települések lakossága

Ütemezés: Rövid táv, folyamatos

Beruházási költség: összköltség -

Pénzügyi forrás: pályázati forrás

5.2 Környezeti pillér

A helyi környezet káros anyagoktól való védelmével és a természeti erőforrások hatékony hasznosításával járul hozzá a lakosság hosszú távú jólétéhez, valamint a növény- és állatvilág életkörülményeinek fenntartásához és sokféleségének megőrzéséhez.

5.2.1 Környezet ismerete, környezettudatosság

Az intézkedés célja: Az oktatás minden szintjén a környezetvédelmi tudatformálás integrált megjelenítése. Az oktatás pedagógiai célrendszerében helyet kell adni az aktív állampolgárrá nevelésnek, a környezettudatos gondolkodás kialakításának, a fenntartható fejlődés előmozdításának. Rendkívül fontos a helyi környezeti értékek és problémák megismertetése, illetve ezek kezelése.

Cél egy olyan társadalom kialakítása, mely „úgy elégíti ki a jelenben élők szükségleteit, hogy az ne veszélyeztesse a jövő generációk szükségleteinek kielégítését”. A környezeti tudatosság társadalmi beágyazódásának elősegítése a szemléletformálás, környezettudatos gondolkodás kialakítása, az ismeretközvetítés, a környezeti információk terjesztése, aktív állampolgárrá nevelés és közösség fejlesztés révén

Olyan mindenki számára elérhető környezeti adatbázist kell létrehozni, mely biztosítja, hogy a Község polgárai naprakész adatokkal rendelkezzenek a Község környezeti állapotára vonatkozóan és értesülhessenek a Községben előkészítés alatt áll környezeti állapotát esetlegesen befolyásoló beruházások, fejlesztések várható környezeti hatásairól.

Helyi hulladékgazdálkodás jogi szabályozása

Az országos jogi szabályozás és a hulladékgazdálkodási tervezés folyamatos módosulása, illetve a helyi igények nyomán szükséges a helyi rendelet jogi szempontú folyamatos nyomon követése és amennyiben szükséges azok módosítása illetve újabb rendeletek megalkotása a hulladékgazdálkodás területén. Megteremtsek a szelektív hulladékgyűjtés és újrahasznosítás műszaki és szervezeti feltételeit. Fontos célja azonban nem csak a modern hulladékgazdálkodás kereteinek megteremtése. Az önkormányzat a lakosság tudatában végbemenő hosszú távú szemléletváltozásra is törekednek. Azt szeretnék, hogy a település minden lakosa érezze saját felelősségét a környezetvédelem, lakókörnyezetének tisztán tartása iránt.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Rövidtáv, folyamatos

Beruházási költség: -

Pénzügyi forrás: sajátforrás

Környezetvédelmi kommunikációs terv kidolgozása

Az egyeztetési folyamatok során biztosítani kell, hogy mindenki számára elérhető kommunikációs csatornán folyjanak az egyeztetések a lehető legközérthetőbb nyelvezetet használva.

A társadalom környezeti tudatossága csak úgy javítható, ha folyamatosan tájékozott környezetének állapotáról, ismeri a gazdaság, társadalom és a környezet összefüggéseit, azok egymásra hatását. Tudatosan törekedni kell arra, hogy a fenntartható fejlődés a mindennapi nyilvánosság részét képezze, beépüljön a hétköznapi világába. A kommunikációs terv alkalmat ad arra, hogy az internetes eszközök, az oktatási rendszer, munkahelyek, a médiumok, tanácsadás, rendezvények és egyéb területeken folyó környezeti kommunikációáramlás egymást erősítse, hatásuk megsokszorozódjon. Összehangolt kommunikációs terv készítésére van szükség, melyben megtörténik az eddigi gyakorlat helyzetelemzése, meghatározásra kerül a kommunikáció cél- és eszközrendszere, a partnerek, a kommunikációs célok és üzenetek célcsoportonként meghatározása, konkrét kampányok kijelölése és e tevékenységek ütemezése.

Célcsoport: Lakosság
Ütemezés: Rövidtáv, folyamatos
Beruházási költség: projekt mérettől függ
Pénzügyi forrás: sajátforrás, pályázati forrás

5.2.2A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól

Az élhető, vonzó környezet megteremtéséhez mindenekelőtt az egészségre veszélyes környezeti ártalmak csökkentésére - a levegő, a víz, a talaj szennyezések visszaszorítására, valamint a zajterhelés korlátozására - van szükség. Fontos a természetben okozott károsodás mértékének megállapítása, valamint a kármentesítés elvégzése.

Szennyvízcsatorna hálózat kiépítése

A szennyvízcsatorna hálózat kiépítése hozzájárul a környezet és az ivóvízbázis védelméhez, a jobb életfeltételek megteremtéséhez, valamint vállalkozások, cégek betelepüléséhez is. A megvalósítással a település lakosainak infrastrukturális ellátottsága teljessé válik.

A szennyvízcsatorna hálózat kiépítettsége, a szennyvízkezelés állapota is jól mutatja a kistérség fejlettségbeli megoszlását, hiszen a Duna-menti, gazdaságilag fejlettebb részen valamennyi településen megoldott a szennyvízkezelés. A Dunától távolabb fekvő, szegényebb, közlekedési szempontból is hátrányosabb területeken alig található kiépített szennyvízhálózat.

A szennyvízhálózat kiépítést követően a település célja, a felszín alatti vizek szennyeződésének csökkentése, a talaj, talajvíz és rétegvíz minőségének megóvása a további szennyeződésektől.

A megoldás egy korszerű szennyvízelvezető rendszer kiépítése a hozzá tartozó szennyvíztisztító teleppel.

Célcsoport: Lakosság
Ütemezés: Rövidtáv
Beruházási költség: mérettől függő
Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

A megújuló energiák használatának elősegítése, fűtési alternatívák bevezetése

Az energiagazdálkodás környezetvédelmi szempontú fejlesztésének legfontosabb módja az energiagazdálkodás fejlesztése, valamint a megújuló energiaforrások elterjesztése. Ennek indoka, hogy a fosszilis energiahordozók használata jelentős környezet szennyezéssel jár. Igaz ez helyi szinten a levegőbe kerülő szennyező anyagok kibocsátása terén, de igaz ez globálisan, a klímaváltozást eredményező szerepük miatt is.

Az energia hatékonyság növelése, valamint megújuló energiaforrások alkalmazása révén egyrészt csökkenthető a környezet terhelése, másrészt az üzemeltetés területén pénzügyi megtakarítást lehet elérni. Amennyiben ezeket az energia hatékonysági intézkedések és beruházások szakszerűen kerülnek kivitelezésre úgy ezek a fejlesztések egyúttal az életszínvonal, javulását eredményezik.

Célcsoport: Lakosság
Ütemezés: Középtáv, Hosszútáv
Beruházási költség: mérettől függő
Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

Energiahatékonyság népszerűsítése a lakosság körében

Javasoljuk, hogy az önkormányzat önállóan, vagy más önkormányzatokkal közösen kezdeményezzenek olyan ismeretterjesztő programokat, amelyek segítik a lakosság körében az energiafelhasználási ismeretek javulását. Ilyen tevékenység lehet ismeretterjesztő kiadványok megjelentetése, teleházak szolgáltatásainak bővítése energiahatékonysági tanácsadási tevékenységgel, esetleg energetikai napok rendezése, ahol előadókkal és megújuló energiaforrásokat, hasznosító berendezéseket gyártó és forgalmazó cégek, bemutatásával lehetne a lakosság ismereteit növelni. Fontos az új lakások építésekor vagy nagyobb felújításkor az építési engedélyezési eljárás során felhívni az építetők figyelmét a fokozott energiahatékonyság előnyeire.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Középtáv, Hosszútáv

Beruházási költség: mérettől függő

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

Energhahatékonyahág bevezetése a közintézményeknél

Az önkormányzat foglalkozik az energia hatékony felhasználásának elősegítésével, a veszteségek csökkentésével.

*Célcsoport:*Közintézmény

Ütemezés: Rövidtáv

Beruházási költség: mérettől függő

Pénzügyi forrás: pályázati forrás

5.2.3Települési és épített környezet védelme

Az intézkedés célja: A környezeti konfliktusok kialakulását megelőző mechanizmusok érvényesítése a községi fejlesztési, tervezési és engedélyezési folyamatokban. A településszerkezetből és területhasználatból adódó környezeti konfliktusok megelőzése. A jó lakókörnyezet és életminőség hosszú távú biztosítása a lakók számára.

Zöldterületek fenntartása

A zöldfelületi arány növelése lehetőséget kínál a község otthonossá, természet közelivé tételéhez.A parkok kialakítását, folyamatos fenntartását, felújítását az előregedett fák cseréjét, a pázsitok újratelepítését, rendszeres locsolását és nyírását, továbbá a nagyobb virágfelületek kialakítását jelentheti.

Célcsoport: Lakosság, településre látogatók

Ütemezés: folyamatos

Beruházási költség:

*Pénzügyi forrás:*sajátforrás

Helyi jelentőségű épített értékek védelme, a település építészeti emlékeinek felújítása

A település műemlékeinek, műemlék jellegű épületeinek és építményeinek, továbbá a helyi szempontból védelemre méltó, értékes épületek rekonstrukciója vizuális környezetesztétikai szempontból is fontos.

Célcsoport: Lakosság, településre látogatók

Ütemezés: közép és hosszútáv

Beruházási költség:

*Pénzügyi forrás:*sajátforrás, pályázati forrás

Allergén növényekkel kapcsolatos intézkedések

Az allergén növények egészségkárosító hatásának mérséklése érdekében:

- Részletesen fel kell térképezni a község területén előforduló allergén növények elterjedését, tényleges és potenciális élőhelyeit.
- Meg kell határozni azon növények körét, amelyek pollenje ténylegesen jelentős egészségügyi veszélyforrást jelent.
- Az elterjedési térkép alapján intézkedési programot kell kidolgozni, amely meghatározza a különböző területtípusok kezelési feladatait az allergén növények terjedésének visszaszorítása érdekében. A kezelési feladatoknak elsődlegesen az élőhelyi körülmények természetes módszerekkel történő megváltoztatására kell irányulniuk, amely az allergén növény terjedését akadályozza meg.
- Az intézkedési program megvalósítása. A programot megfelelően kommunikálni kell, megvalósításába be kell vonni a területhasználókat, tulajdonosokat

A növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. Törvény előírja, hogy minden földtulajdonos és földhasználó köteles az ingatlanán és az ingatlan előtti területen a gyommentesítést június 30.-ig elvégezni. Ezt követően a fertőzött területen közérdekű védekezés (kényszerkaszálás) elrendelésére is sor kerülhet.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Rövid táv, folyamatos

Beruházási költség:

Pénzügyi forrás: sajátforrás

5.2.4Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése

Az intézkedés célja: a települési infrastruktúra fejlesztése, egyben a szennyvíz- és ivóvízhálózat korszerűsítése, mivel a megfelelő infrastrukturális kiépítettség nagymértékben hozzájárul a beruházások, tőke idevonzásához és a környezeti elemek, ill. rendszerek védelméhez.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: közép és hosszútáv

Beruházási költség:

Pénzügyi forrás: sajátforrás, pályázati forrás

Az intézkedés célja: DDOP-5.1.5/C Pári Község belterületi vízrendezése című pályázat.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: közép és hosszútáv

Beruházási költség: 71.443.826 Ft.

Pénzügyi forrás: sajátforrás, pályázati forrás

Ivóvízminőség-javító beruházás

A beruházás célja a projektben szereplő településeken egészséges ivóvíz szolgáltatása a jelenlegi rendszer átalakítása mellett. A tervezett vízminőség javítását szolgáló intézkedések és technológiai beavatkozások hosszú távon megoldják a településen élők, uniós követelményeknek megfelelő, egészséges ivóvízzel történő ellátását.

Páritelepülés szerepel a 47/2005 (III.11.) Kormányrendelettel módosított 201/2001 (X.25.) Kormányrendelet 6. sz. mellékletében, amely szerint a település vizének minősége nem megfelelő, a vas és ammónium értéke magasabb a megengedettnél.

Pári településén a határértéket meghaladó ammónium mérhető.

Ennek javítása érdekében Páriközség a Dél-dunántúli Régió Ivóvízminőség-javító Önkormányzati Társulással, pályázatot nyújtott be a település ivóvízminőség-javításának érdekében „A tolna megyei Nagykónyi és Pári települések ivóvízminőség-javító programja” címmel. ATámogatási Szerződés KEOP-1.3.0/09-11-2013-0010 azonosító számonlépett hatályba. A projekt várható fizikai befejezésének időpontja 2015. szeptember 30. Eredményeképpen megfelelő minőségű ivóvízzel fog rendelkezni a település és vízkezelési technológia is beépítésre kerül.

A tervezett beavatkozások célja a nyersvíz vas-, mangán-, és ammónium tartalmának hálózatba juttatás előtti eltávolítása a 201/2001. (X.25.) Kormányrendelet előírásainak, ill. a vízminőségi jellemzőknek megfelelően, a kezelt víz fertőtlenítése, és udvartéri tárolása. A kiválasztott változat az "B" projekt javaslat. A "B" változatban, a projektben szereplő két település vízminőségi problémáinak megoldása térségi rendszer kiépítésével történik Nagykónyi központtal. Nagykónyi vízműben új vízkezelési technológia épül a kapcsolódó műtárgyakkal és összekötő távvezeték kiépítésével (a csatlakozásnál nyomásfokozó telep elhelyezésével) Pári felé.

A projekt az alapvető – ellátási – célok mellett környezetvédelmi célokkal is rendelkezik. Az ivóvíz-tisztítás megoldása a hálózat jelenlegi állapotának javulásával és korszerűsítésével érhető el. A korszerűbb hálózat üzemeltetése kisebb költséget jelent az önkormányzatnak és a lakosságnak, javul az ellátásbiztonság.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: várható befejezés 2015. szeptember 30.

Projekt: KEOP-1.3.0/09-11-2013-0010A Tolna megyei Nagykónyi és Pári település ivóvízminőség-javító programja

Beruházási költség: 342 544 563 Ft

Igénylet támogatás: 283 936 035 Ft

Pénzügyi forrás: pályázati forrás

Helyi közutak fejlesztése

A település utcáinak több mint 50%-a, szilárd burkolattal ellátott, a többi földes.

A célkitűzések közt szerepel a szilárd burkolattal ellátott utcák számának növelése.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Rövid- és középtávú

Beruházási költség:

Pénzügyi forrás: sajátforrás, pályázati forrás

Úthálózat környezeti szempontú fejlesztése

Környezetvédelmi szempontból javasoljuk a belterületi keskeny utak melletti padkák szilárdítását. Ez védi a burkolatszéleket a letöredezésről, a kátyúk kialakulásától, valamint jelentősen csökkentheti a por mennyiségét is.

Környezeti szempontból fontos a kezelt zöldfelület kialakítása a padkák mellett, ami a por megkötésén kívül esztétikai, és közérzeti célokat is szolgál, valamint turisztikai szempontból is jelentős.

Ezek az utcák a jó minőségű aszfaltút kiépítésére illetve fenntartására kell hangsúlyt fektetni, mert ez mind a gyalogos, mind a kerékpáros közlekedést megkönnyíti- ennek főleg az esős csapadékos, illetve a téli időszakokban van nagy jelentősége-, valamint a közlekedésből eredő zaj- és rezgéshatásokat is csökkenti. Jelenleg az utak mellett a jelenlegi beépítési vonal mindenhol biztosít helyet a járdák kialakítására.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Hosszútáv

Beruházási költség: Mérettől függően

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

DDOP 5.1.1 A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése:

„A hivatásforgalmú kerékpáros közlekedés feltételeinek megteremtése Tamási-Pári szakaszon” című pályázat, 148 749 343 Ft összegű támogatásban részesült 2008-ban.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Hosszútáv

Beruházási költség: 148.749.343.- Ft

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

5.3 Gazdasági pillér

A fenntartható helyi gazdasági rendszer előnyben részesíti a helyi lehetőségeket, adottságokat és erőforrásokat, prioritásként jelenik meg a környezeti szempontok érvényesítése, a környezetet érő terhelések minimalizálása.

5.3.1 Az Önkormányzat hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése

Célkitűzés:

A kötelező és a vállalt feladatok ellátása az önkormányzati társulás feladata, így az intézkedés célja a községi önkormányzati feladatok ellátásához szükséges tőke előteremtése, biztosítása, biztosítva ezzel a lakosság megfelelő életminőségét és elősegítve a település és az ott található intézmények fejlődését.

Önkormányzati bevételek növelése

A bevételek és kiadások egyensúlyának megteremtése, a költségvetési arányok jelenlegi helyzetének felmérése, a közpénzek gazdaságos és hatékony elosztása, a bevételek növelése pályázatok és vissza nem térítendő támogatások révén.

Célcsoport: Önkormányzat

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: -

Pénzügyi forrás: Pályázati források, adók, egyéb támogatások

Hatékony intézményi struktúra kialakítása

Az intézményekben optimálisan kialakítható munkakörök meghatározása, tényleges igényeknek megfelelő feladatmegoldások alkalmazása, intézmények személyi állományának, az optimális létszámszükségletnek biztosítása a kialakított munkakörök és foglalkoztatottság alapján. Szervezetek közötti együttműködés hatékonyságának növelése.

Célcsoport: Önkormányzat

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: -

Pénzügyi forrás: Pályázati források, saját források

Intézményi fűtőkorszerűsítés

Pári Polgármesteri Hivatalfűtés korszerűsítés pályázat.

Célcsoport: Önkormányzat

Ütemezés: Rövid távú

Beruházási költség: 52.247.000.- Ft.

Pénzügyi forrás: Pályázati források (KEOP), saját források

5.3.2 Ipar fejlesztése

Célkitűzés:

Olyan ipari termelő egységek letelepedésének elősegítése, melyek alacsony környezeti terhelés mellett nagy hozzáadott értékű termékeket állítanak elő. Az ipar fejlesztésének további célja helyi munkalehetőség biztosítása.

Befektetési portfólió összeállítása, népszerűsítése

A településen található befektetési lehetőségek feltérképezése, népszerűsítése által sikeres magánberuházások generálása, helyi munkahelyek létrehozása érdekében.

Célcsoport: Potenciális befektetők

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: -

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

5.3.3 Mezőgazdaság fejlesztése

Célkitűzés:

Az erőforrásokkal kíméletesen gazdálkodó, hatékony és fenntartható mezőgazdaság kialakítása, mely megélhetési forrást biztosít és segít fenntartani a természeti, környezeti értékeket.

Biotermékek előállítása – biogazdálkodás részarányának növelése

A szántóföldi termesztésen belül növelni kell a biogazdálkodás részarányát. A biogazdálkodás részarányának növeléséhez a települési önkormányzatok plusz juttatások kedvezményei és támogatás adásában tudnak hozzájárulni, valamint oktatással, neveléssel, szemléletformálással, tájékoztató kampányokkal népszerűsíteni kell a biotermékeket (és az extenzíven termelt termékeket). Tudatosítani kell, hogy az extenzív és bio-gyümölcsösök nemcsak az emberi egészség miatt fontosak, hanem természeti erőforrás megőrző szerepük is jelentős.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: A szigorúbb termelési feltételek miatt a biotermelés magasabb költségeket eredményez.

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

Vegyszermentes háztáji termékek előállítása

Háztáji keretekben műtrágyák és növényvédőszer használata nélkül előállított, biztonságosan fogyasztható élelmiszerek termelése.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: Vetőmag- és termelői költség

Pénzügyi forrás: Önerő, pályázati forrás

5.3.4 Erdőgazdálkodás fejlesztése

Célkitűzés:

Az erdőgazdálkodás célja a faanyaggal és a különböző erdei termékekkel való fenntartható gazdálkodás, a lakosság faigényének kiszolgálása. Az erdők fontos szerepe ezek mellett az, hogy a lakosság pihenését, kikapcsolódását szolgálják.

Általános alapelv, hogy Magyarországon az erdőterület nagysága nem csökkenhet. Az erdőgazdálkodó saját érdeke, valamint törvény által előírt kötelessége a fakitermeléssel érintett erdőrészekben az erdő megújítása és felújítása.

Erdőterületek telepítése

Törekedni kell az erdőterületek növelésére, de ki kell hagyni a telepítésekből az értékes, magas biodiverzitású fátlan természetes élőhelyeket (pl.: gyepek). A belvizes vagy más okból gyenge termőképességű erdőtelepítésre alkalmas szántóterületek erdőtelepítésére történő hasznosítását meg kell valósítani. A települési önkormányzatok olyan gazdasági formákat is létrehozhatnak, amelyek alkalmasak erdőtelepítésre, valamint kezelésre. Természetesen egyrészt önkormányzati, másrészt azonban egyéb földeken is gazdálkodhat megfelelő szerződésekkel a létrehozott gazdasági társaság. Mivel sok terület van parlagon, illetve egyéb jövedelmet nem hoz, valamint szükségesnek látszik jelentősen növelni az erdőterületeket ezért érdemes a településnek erdőtelepítésekben gondolkodnia.

A települések körüli, megfelelő kialakítású erdősávok (elegyes faállomány, cserjeszint) természetes levegőtisztítóként funkcionálnak, porfogók, talajdefláció csökkentők, természeti értékekben gazdagítják a település környékét, valamint hosszú távon is jövedelmező gazdasági értéket képviselnek. Az önkormányzatoknak a települések körül erdősávokat kell létrehozniuk állami támogatás igénybevételével.

Szükségszerű, hogy a települési önkormányzatok foglalkozzanak fásítással, amelynek során előnyben kell részesíteni az őshonos fák-ból álló telepítést.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: Facsemeték- és telepítési költség

Pénzügyi forrás: Pályázati források

Faállományok megőrzése

A települési önkormányzatnak fel kell lépnie a fatolvajlás ellen, értve ez alatt a fasorok és a magányos fák védelmét is. A faállomány, természeti értékek védelmét a mezőőri, vagy éppen a polgárőri szolgálat keretében javasolt megoldani.

Célcsoport: Lakosság

Ütemezés: Folyamatos

Beruházási költség: Polgárőri szolgálat költsége

Pénzügyi forrás: Önerő

5.4 Programok áttekintése

Társadalmi környezet fejlesztése					
Tervezett intézkedések	Részintézkedések	Célcsoportok	Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
Társadalmi szemléletformálás	<i>Nyilvánosság a község környezeti ügyeivel kapcsolatban</i>	Lakosság	X	X	X
Kulturális élet fellendítése	<i>Rendezvények szervezése, támogatása</i>	Lakosság, turisták, környező falvak lakossága	X	X	X
	<i>Művelődési Ház felújítás</i>	Lakosság	X	X	X
Nevelési, oktatási intézmény fejlesztése	<i>Iskola felújítás</i>	Lakosság, környékbeli települések lakossága	X	X	X

Gazdasági környezet fejlesztése					
Tervezett intézkedések	Részintézkedések	Célcsoportok	Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
Az Önkormányzat hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	<i>Önkormányzati bevételek növelése</i>	Önkormányzat	X	X	X
	<i>Hatékony intézményi struktúra kialakítása</i>	Önkormányzat	X	X	X
Ipar fejlesztése	<i>Befektetési portfólió összeállítása, népszerűsítése</i>	Potenciális befektetők	X	X	X
Mezőgazdaság fejlesztése	<i>Biotermékek előállítása – biogazdálkodás részarányának növelése</i>	Lakosság	X	X	X
	<i>Vegyszermentes háztáji termékek előállítása</i>	Lakosság	X	X	X
Erdőgazdálkodás fejlesztése	<i>Erdőterületek telepítése</i>	lakosság	X	X	X
	<i>Faállományok megőrzése</i>	Lakosság, Polgárőrség	X	X	X

Környezet fejlesztése					
Tervezett intézkedések	Részintézkedések	Célcsoportok	Rövidtáv	Középtáv	Hosszútáv
			Ütemezés		
Környezet ismerete, környezettudatosság	<i>Helyi hulladékgazdálkodási jogi szabályozása</i>	Lakosság	X		
	<i>Környezetvédelmi kommunikációs terv kidolgozása</i>	Lakosság	X		
A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól	<i>Szennyvízcsatorna hálózat kiépítése</i>	Lakosság	X		
	<i>A megújuló energiák használatának elősegítése, fűtési alternatívák bevezetése</i>	Lakosság	X	X	X
	<i>Energiahatékonyság népszerűsítése a lakosság körében</i>	Lakosság	X	X	X
	<i>Energiahatékonyság bevezetése a közintézményeknél</i>	Közüntézmények	X		
	<i>Szélerőmű</i>				X
Települési és épített környezet védelme	<i>Zöldterületek fenntartása</i>	Lakosság, településre látogatók			X
	<i>Helyi jelentőségű épített értékek védelme, a település építészeti emlékeinek felújítása</i>	Lakosság, településre látogatók		X	X
	<i>Allergén növényekkel kapcsolatos intézkedések</i>	Lakosság, látogatók	X	X	X
Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése	<i>szennyvízelvezető rendszer, csapadékvíz elvezető rendszer kiépítése</i>	Lakosság	X	X	X
	<i>Ivóvízminőség-javító beruházás</i>	Lakosság	X		
	<i>Helyi közutak fejlesztése</i>	Lakosság, látogatók	X	X	
	<i>Úthálózat környezeti szempontú fejlesztése</i>	Lakosság			X
	<i>Gépjármű beszerzés</i>	Lakosság Önkormányzat	X		
	<i>Gépek, berendezések beszerzése</i>	Lakosság Önkormányzat	X		

6. Monitoring és visszacsatolás

A monitoring célja: A partnerkapcsolatok és programok beindítása, működtetése. A terv végrehajtása közben adatgyűjtés a folyó tevékenységekről, a szolgáltatásokban és a rendszerekben bekövetkezett változásokról.

- Az erőforrásigények és források meghatározása.
- Kivitelezési ütemterv.
- Az önkormányzati költségvetés és az akcióterv közötti „híd” megteremtése.
- A programok kivitelezése.
- A tevékenységek és eredmények dokumentálása.
- A sikerek és problémák felismerése, jelentéskészítés.

A visszacsatolás és értékelés célja: Az előrehaladás és teljesítmény hagyományos értékelése célközpontú mutatók segítségével. A szolgáltatók és felhasználók tájékoztatása az eredményekről. A konzultáció, felülvizsgálat és/vagy tervezési folyamat megismétlése meghatározott küszöböknel.

- Értékelő csoportok létrehozása.
- Értékelés időbeosztásának meghatározása.
- Célokra alapuló mutatók kidolgozása.
- A jelentés kereteinek definiálása.
- Értékelés elvégzése.
- A partnerek tájékoztatása az értékelés eredményeiről.

6.1 Cselekvési terv

1. Fenntarthatósági megbízott és monitoring csoportok kijelölése

A fenntarthatósági tervben leírtakkal, valamint a Község környezeti fenntartásával kapcsolatos feladatok koordinálására, a fenti tervben leírt feladatok betartásának figyelemmel kísérésére, a fenntarthatósági terv felülvizsgálatához szükséges lakossági véleménygyűjtéshez fenntarthatósági megbízott kijelölése szükséges.

Monitoring rendszer szereplői

Polgármester

Bizottsági elnökök

Az önkormányzat által fenntartott közintézmények vezetői

Társulások

Közműszolgáltatók

Polgármesteri hivatal munkatársai

Civil szervezetek, helyi közösségek

2. Fenntarthatósági terv felülvizsgálata

Jelen Környezeti Fenntarthatósági Terv felülvizsgálatát évente 1 alkalommal felül kell vizsgálni, a fenntarthatósági megbízott által begyűjtött lakossági és intézményi vélemények figyelembe vételével, ennek megfelelően a szükséges módosításokat el kell végezni.

3. Tudatformálás, konzultációk, gyűlések tartása

Évente két alkalommal – tavasszal és ősszel – konzultáció szervezése a környezeti fenntarthatósági tervben foglaltak megvalósításáról, valamint az elhangzott vélemények, ajánlatok kiértékelése és a fenntarthatósági terv ennek alapján történő felülvizsgálata.

6.2 Indikátorok

A Local Agenda 21 program keretén belül szükség van az előrehaladás, a bekövetkezett változások, a teljesítmény értékelésére. Az egyes részek előrehaladásának méréséhez olyan mutatószámok (**INDIKÁTOROK**) szükségesek, amelyek segítségével értékelhetők a bekövetkezett változások. Az indikátorok a környezeti, társadalmi-, gazdasági folyamatok elemzéséhez, teljesítményértékeléshez nyújtanak segítséget és az információkat közérthető formában juttatják el a célszemélyekhez. Hozzájárulnak a társadalom szereplőinek tudatossága és viselkedése közötti eltérés csökkentésére, segítik a döntési folyamatok koordinációját - mindezt a fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése érdekében.

Az indikátorok meghatározásánál jól mérhető, a KSH adatbázisában és a helyzetelemzés fejezeteiben is szereplő és alkalmazott statisztikai paramétereket választottunk, melyeket táblázatos formában foglaltunk össze. Ezen fenntarthatósági pillérenként készített táblázatok évenkénti kitöltésével és kiértékelésével hosszú távon is nyomon követhetők az időközben bekövetkezett változások, folyamatok.

Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes indikátorok nem elsősorban egy-egy állapot leírására törekednek, hanem a LA21 előrehaladásával, megvalósulásával kapcsolatos változásokat mutatják be, és alkalmasak a közösségi teljesítmény mérésére, vagy akár az országos, ill. nemzetközi trendekkel való összehasonlításra.

A meghatározott célkitűzések megvalósulásának nyomon követése elsősorban az Önkormányzat feladatkörébe tartozik. Továbbá biztosítani kell a szolgáltatók, a lakosság tájékoztatását az eredményekről és a bekövetkezett változásokról.

Az indikátorok összegyűjtése pillérenként és célonként más-más intézmény feladata. Az oktatással kapcsolatos indikátorok és adatok összegyűjtése az oktatási intézmények feladata, melyből éves adatszolgáltatást kell adjon az Önkormányzat részére. A demográfiai adatok összegyűjtéséért az Önkormányzat illetékes osztálya a felelős. Az infrastruktúra adatait a szolgáltatók kötelessége szolgáltatni. A hulladékgazdálkodással kapcsolatos információkat a közszolgáltatóknak kell összegyűjteni adott évre vonatkozóan. Az egészségügyi, szociális és közbiztonsággal kapcsolatos indikátorok összegyűjtése szintén az Önkormányzat feladata segítséget kérve az érintett intézmények vezetőitől. A gazdasági pillérrel kapcsolatos összes adat összegyűjtése, kiértékelése az Önkormányzat feladata, csakúgy, mint a kitűzött célok megfogalmazása. A kulturális adatok szolgáltatásáért a Község kulturális intézményei a felelősek.

Társadalmi pillér

<i>Részcélok</i>	<i>Indikátorok</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Általános adatok	állandó népesség száma (fő)					
	elvándorlások száma (eset)					
	Odavándorlások száma (eset)					
Egészségügyi helyzet fejlesztése	Működő háziorvosok száma (fő)					
	Működő házi gyermekorvosok száma (fő)					
	A háziorvosok által ellátott szolgáltatások száma (szolgálat)					
	A házi gyermekorvosok által ellátott szolgáltatások száma (szolgálat)					
	A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen (eset)					
	A házi gyermekorvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma (eset)					
	A házi gyermekorvosi ellátásban a látogatások száma összesen (eset)					
	A háziorvosi ellátásban a rendelésen megjelentek száma (eset)					
	A háziorvosi ellátásban a lakáson történt beteglátogatás (eset)					
	Megjelenési esetek száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adat (eset)					
	Beavatkozások száma a járóbeteg szakellátásban (székhely szerinti adatok) (db)					
	Gyógyszertárak száma (humán) (db)					
Szociális helyzet fejlesztése	Nyilvántartott álláskeresők száma összesen (fő)					
	Éven túl nyilvántartott álláskeresők száma					
	Járadék típusú ellátásban részesülők					
	Segély típusú ellátásban részesülők					
	Rendszeres szociális segélyben részesülők					
	Munkavállaló korú népesség					
	Rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya					

Oktatás, képzés fejlesztése	Óvodába beírt gyermekek száma (gyógyypedagógiai neveléssel együtt) (fő)					
	Az általános iskolai osztályok száma a nappali oktatásban (gyógyypedagógiai oktatással együtt) (db)					
	Általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (gyógyypedagógiai oktatással együtt) (fő)					
	A napközis tanulók száma a nappali oktatásban az általános iskolákban (iskolaotthonos tanulókkal együtt) (fő)					
	Általános iskolai főállású pedagógusok száma (gyógyypedagógiai oktatással együtt) (fő)					
	Naponta bejáró általános iskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)					
	Számítógépek száma az általános iskolai feladat ellátási helyeken (db)					
	Középiskolai osztályok száma a nappali oktatásban (db)					
	Középiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (a hat-, nyolc évfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő)					
	Gimnáziumi tanulók száma a nappali oktatásban (a hat-, nyolc évfolyamos gimnáziumok megfelelő évfolyamaival együtt) (fő)					
	Szakközépiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (szakmai képzéssel együtt) (fő)					
	Középiskolai főállású pedagógusok száma (fő)					
	Szakiskolai és speciális szakiskolai osztályok száma a nappali oktatásban (db)					
	Szakiskolai és speciális szakiskolai tanulók száma a nappali oktatásban (fő)					
	Főállású pedagógusok száma a szakiskolákban és a speciális szakiskolában (fő)					
Közbiztonság fejlesztése	Településőrök száma (fő)					
	Bűncselekmények száma (db)					
Kulturális élet fellendítése	A települési könyvtárak beiratkozott olvasóinak száma (fő)					
	Múzeumi kiállítások száma (db)					
	Múzeumi látogatók száma (fő)					
	Rendszeres művelődési foglalkozások száma (db)					
	Rendszeres művelődési formákban résztvevők száma (fő)					
	Kulturális rendezvények száma (db)					
	Kulturális rendezvényeken részt vevők száma (fő)					
	Alkotó művelődési közösségek száma (db)					
	Alkotó művelődési közösségek tagjainak száma (fő)					

Gazdasági pillér

<i>Részcélok</i>	<i>Indikátorok</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Nemzetközi együttműködés	Pályázati lehetőségek					
Az Önkormányzat és az önkormányzati intézmények hatékony működéséhez szükséges gazdasági feltételek megteremtése	önkormányzati bevételek összesen (Ft)					
	önkormányzati kiadások összesen (Ft)					
	adóbevételek (Ft)					
	összes felvett támogatás (Ft)					
	összes elnyert pályázati forrás (Ft)					
	összes kifizetett pályázati önerő (Ft)					
Mezőgazdaság fejlesztése	összes mezőgazdasági használatú földterület (ha)					
	egyéni gazdaságok száma (db)					
	kistermelői gazdaságok száma (db)					
	mezőgazdasági tevékenységet folytató gazdasági szervezetek száma (db)					
	biotermesztés alatt álló földterület (ha)					
Gazdasági szektor (kereskedelem, szolgáltatás) fejlesztése	ipari szektorban foglalkoztatottak száma (fő)					
	ipartelepek száma (db)					
	bejegyzett vállalkozások száma (db)					
	környezetbarát technológiák alkalmazása (%)					
Vendéglátás, idegenforgalom, turizmus fellendítése	szálláshelyek száma (db)					
	összes szállásférőhelyek száma (db)					
	vendégéjszakák száma az összes szálláshelyen (vendégéjszaka)					
	külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma az összes szálláshelyen (vendégéjszaka)					
	vendéglátóhelyek száma (db)					
	turisztikai információs pontok, irodák száma (db)					

Környezeti pillér

<i>Részcélok</i>	<i>Indikátorok</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>	<i>2020</i>
Környezeti elemek és rendszerek állapotának javítása, védelme	összes elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)					
	a lakosságtól szelektív hulladékgyűjtésben elszállított települési szilárd hulladék mennyisége (t)					
	komposztáló háztartások száma (db)					
	biohulladék mennyisége (t)					
	helyi védettség alatt álló területek (m2)					
	helyi védettségű épített objektumok száma (db)					
	felújításra szoruló középületek száma (db)					
A lakókörnyezet védelme a káros emisszió kibocsátásoktól (levegő, zaj)	zajszennyezés mértéke (dB)					
	szén-dioxid (CO2) koncentráció (ppm)					
Infrastrukturális helyzet javítása, fejlesztése	Lakásállomány (db)					
	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza (km)					
	Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Közüzemi szennyvízsatorna-hálózat hossza (km)					
	Közsatornahálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Villamosenergia-fogyasztók száma (db)					
	Az összes gázcsőhálózat hossza (km)					
	Összes gázfogyasztók száma (db)					
	Távfűtésbe bekapcsolt lakások száma (db)					
	Melegvízhálózatba bekapcsolt lakások száma (db)					
	Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma (db)					
	Önkormányzati kiépített út és köztér hossza (km)					

	Állami közutak hossza (km)					
	Összes szolgáltatott víz mennyisége (1000 m ³)					
	Szolgáltatott összes villamosenergia mennyisége (1000 kWh)					
	Az összes szolgáltatott vezetékes gáz mennyisége (átszámítás nélkül) (1000 m ³)					
	Összes elszállított települési szilárd hulladék (tonna)					
	Összes elvezetett szennyvíz mennyisége (1000 m ³)					
Energiafelhasználás hatékony és megújuló lehetőségeinek kihasználása	fenntartható energiahasználat témájú előadások résztvevőinek száma (fő)					
	megújuló energiaforrást alkalmazó középületek száma (db)					
	megújuló energiaforrást alkalmazó háztartások száma (db)					
	egy főre jutó összes energiafogyasztás (fő/MJ)					
Zöldterületek védelme, fenntartása – növény és állatvilág fenntartása	erdő művelési ág aránya a területhasználatban (%)					
	biológiai aktivitás mértéke (%)					
	összes zöldterület a településszerkezetben (m ²)					
	egy főre jutó zöldterület (fő/m ²)					
	szabványos játszóterek száma (db)					
	a zöldfelületek fenntartásra szánt költség (Ft/ha)					